

Катерина ЛУЦЬКО, Оксана КРУГЛИК

Літературне читання

Підручник для осіб
з особливими освітніми
потребами (Н 90)
3 клас

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Чернівці
«Букрек»
2020

УДК 821.161.2.09(075.3)
Л 87

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(лист Міністерства освіти і науки України від 23.07.2020 №1/11-4979)*

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ:

- — Завдання;
- — Розумник;
- — Порадник;
- — Помічник;
- — Грайлик.

Луцько К. В., Круглик О. П.

Л 87 Літературне читання: підручник для осіб з особливими освітніми потребами (Н 90) 3 клас. Чернівці: Букрек, 2020. 160 с.: іл.

ISBN 978-966-997-005-3

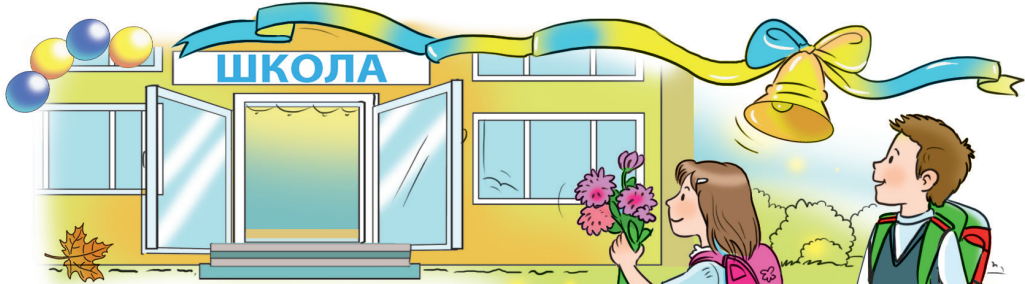
УДК 821.161.2.09(075.3)

ISBN 978-966-997-005-3

© Луцько К. В., Круглик О. П., 2020
© Видавничий дім «Букрек», 2020

Розділ 1.

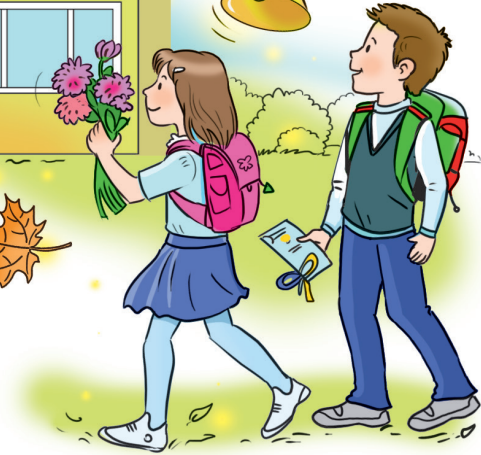
Наша країна — Україна

Вересень

Ходять хмари в небі синім,
Місяць вересень прийшов...
І набравшись сил за літо,
Галасливі, як пташки,
Знов ідуть до школи діти
І сідають за книжки.

Наталя Забіла

Добрідень тобі, Україно моя!

Струмок серед гаю, як стрічечка.
На квітці метелик, мов свічечка.
Хвилюють, маюють, квітують поля —
Добрідень тобі, Україно моя!

Павло Тичина

Рідний край

Красивий, щедрий рідний край
І мова наша солов'їна.
Люби, шануй, оберігай
Усе, що зветься Україна.

Ігор Січовик

1 Завдання

Прочитай вірші. Читай спочатку повільно і чітко, а потім швидше, але артикулюй чітко. Читай два–три чи більше рядків і повторюй їх із пам'яті. Знайди малюнки до текстів. Поясни свій вибір.

Облітав журавель

Облітав журавель
Сто морів, сто земель.
Облітав, обходив,
Крила, ноги натрудив.
Ми спитали в журавля:
— Де найкраща земля? —
Журавель відповідає:
— Краще рідної — немає!

Платон Воронько

Грайлик

1. Прочитай вірш «Облітав журавель».
2. Покажи на карті, що птах облітав.
3. **Погrajтесь:** одна група — діти, інші — журавель, автор.

Порадник

Розвивай пам'ять і чуття мови.

1. Прочитай складоритми до перших двох рядочків кожного з віршів.
2. Запам'ятай, повтори їх з пам'яті.

1 таТА ТАта ТАта, та ТАтата.
та ТАта таТАта, та ТАтата.
Струмок серед гаю, як стрічечка.
На квітці метелик, мов свічечка.

2 таТАта ТАта ТАта ТА
та ТАта ТАта татаТАта
Красивий, щедрий рідний край
І мова наша солов'їна.

3 татаТА татаТА
та таТА та таТА
Облітав журавель
Сто морів, сто земель.

Помічник

Послухай уважно і розпізнай, складоритм якого вірша повторює учитель / учителька.

Розумник

Вивчи вірш напам'ять (за вибором).

2 Завдання

1. Прочитай вірш про Україну. Запиши одним будь-яким складом складоритм першого речення.

Зразок: ЛА лаЛАла ла лаЛА
лалаЛАла лалаЛА.

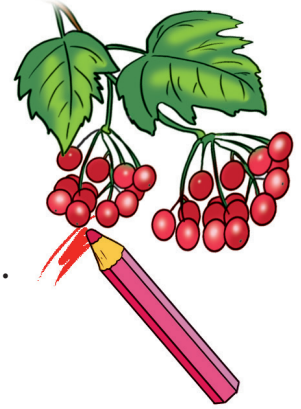
2. Повтори цей складоритм з учителем / учителькою, друзями.

3. Повтори речення. Запам'ятай його. Проговори речення з пам'яті.

4. Відтвори складоритм усього вірша. Запам'ятай його.
Розкажи вірш самостійно.

Про Україну

Я тримаю у руці
Кольорові олівці.
Хочу я намалювати
Кримські гори і Карпати.
Степ і пагорби Дніпрові,
І озера, і діброви,
І веселку, і калину,
Чорне море і Дунай —
Все це наша Україна,
Наш чудовий рідний край!

Надія Зарічна

Порадник

1. Розвивай пам'ять. Пригадай, що хоче намалювати дитина.
2. Розвивай уяву. Що тобі хочеться намалювати? Розкажи про свій малюнок.

3 Завдання

Прочитайте. Перекажіть у класі текст так: хтось — автор, хтось — Марійка, хтось фарби, хтось — дощик, а хтось — насінинка. Усі інші учні — паростки. Кожен виконує дії та промовляє свою роль.

Український прапор

Марійка сиділа й малювала. Спочатку взяла блакитний олівець:

— Хай небо буде погідне, ясне! — сказала вона й намалювала небо.

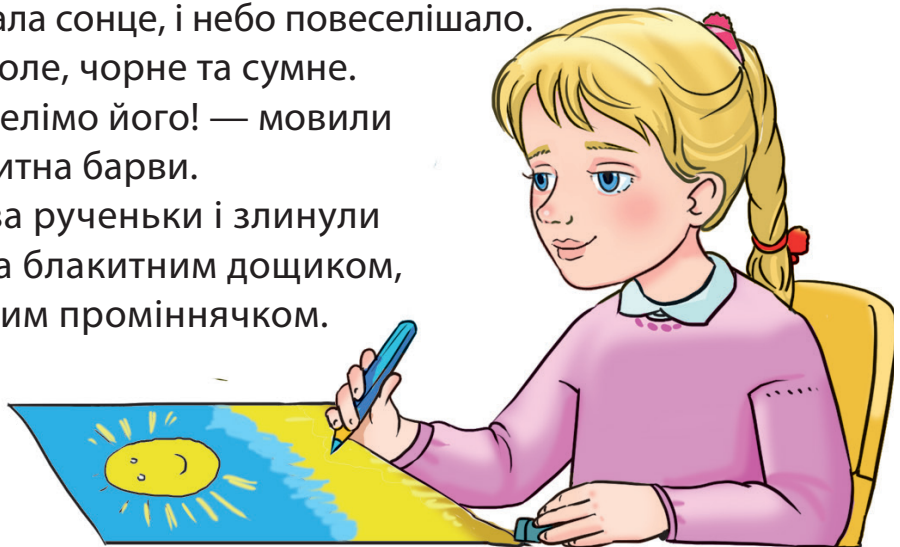
— У небі хай сяє сонечко, — сказала вона і взяла жовтий олівець.

Намалювала сонце, і небо повеселішало.

А внизу поле, чорне та сумне.

— Розвеселімо його! — мовили жовта і блакитна барви.

Взялися за рученьки і злинули додолу: одна блакитним дощиком, друга — ясним проміннячком.

У чорній землі спала насінинка. Пробудилася та й каже:

— Як мені хóроше! Дощик мене напоїв, сонечко зігріло. Буду я проростати.

І над землею піднявся зелений паросток. І другий піднявся, і третій, і тисяча тисяч веселих зелених паростків!

— Тепер же я знаю, — засміялася Марійка, — де жовте і блакитне удвох, там настає весна! Бо разом вони дають зелену барву.

Марійка відклала олівці і замилувáлася. Гарна жовта барва з блакитною! Як сонечко з небом. Як волошка з пшеницею. Як наш прапор.

Зірка Мензатюк

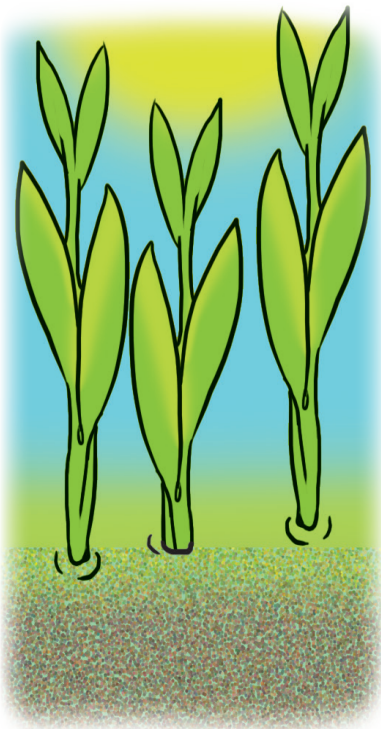
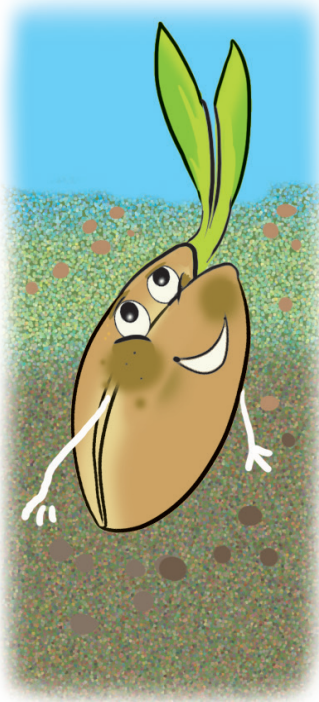

Порадник

Розвивай внутрішнє мовлення, слухову пам'ять, а також уяву.

1. Прочитай виділену частину тексту голосно, потім тихо і ще раз — тільки артикуючи кожне слово (без голосу), а потім знову голосно.
2. Читай текст повністю. Виконуй дії, про які читаєш.
3. Що малювала дівчинка?
4. Якими фарбами можна намалювати наш прапор? Які кольори потрібно поєднати, щоб отримати зелений колір?

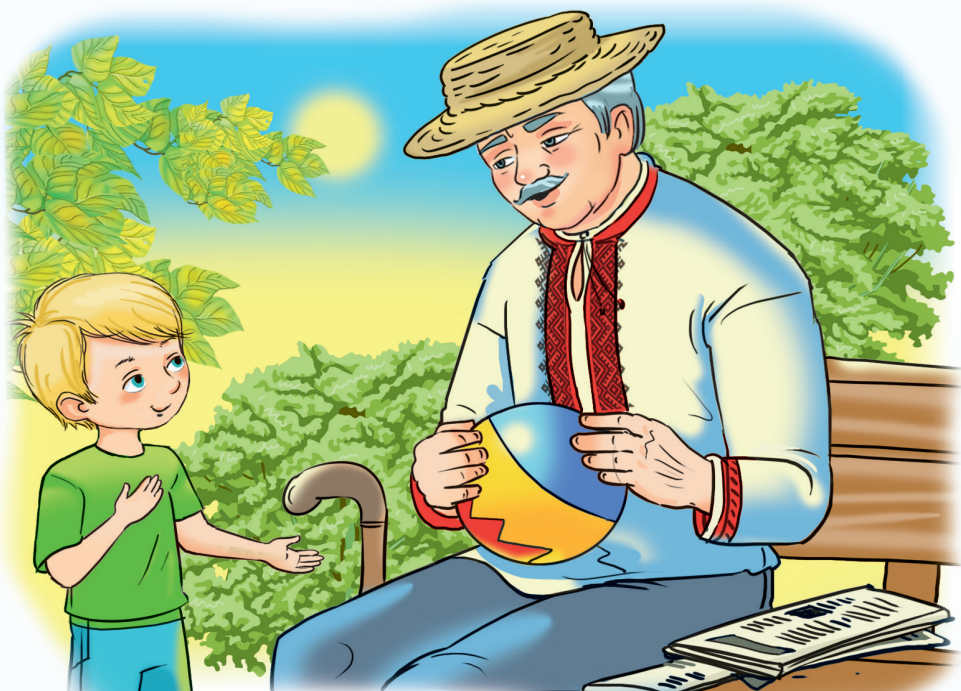
Розумник

1. Що виростає із зелених паростків?
2. Розкажи про рослину, яка тобі подобається.

4 Завдання

1. Прочитай текст повністю. Знайди і зачитай опис дідуся. опиши дідуся з пам'яті.
2. Прочитай другу частину. Продемонструй дії хлопчика, м'ячика і дідуся. Розповідай про свої дії.
3. Хто є дійовими особами оповідання? Знайди їх у тексті.
4. Прочитай четверту частину повільно, пришвидшено і без голосу.

Дивовижні імена

1. Якось сидів я у парку на лаві. Поряд зі мною читав газету старенький дідусь у солом'яному брилі й барвистій вишиванці.
2. А неподалік грався м'ячиком маленький хлопчик. Підкинув хлопчик м'ячика.

Ударився той об стовбур дерева й відкотився прямцем дідусеві до ніг.

Підняв дідусь м'ячика й чекає, що далі буде.

3. Підійшов хлопчик до нашої лави, став за два кроки й теж чекає, щоб йому м'ячика віддали.

— Ти хто? — запитав дідусь.

— **Петрик**, — баском відказав хлопчик.

— І прізвище своє знаєш?

— Знаю. **Козаченко**.

— А ще ти хто?

Хлопчик мовчав.

— У якому місті ти мешкаєш?

— У **Києві**.

4. — Отже, ти не тільки Петрик Козаченко, — усміхнувся дідусь, — а й **киянин**. Крім того, ти — **українець**, бо народився в Україні й належиш до українського роду. А ще ти — **європеєць**. Адже наша країна розташована не в Африці, не в Америці, не в Австралії, а в Європі. І нарешті, ти **землянин**, бо живеш на планеті Земля. Он хто ти, Петрику Козаченку!

5. Дідусь простяг хлопчикові м'ячика. Той ухопив його обіруч і вистрибцем побіг розказувати мамі, що сиділа на сусідній лаві, скільки, виявляється, в нього цікавих, просто дивовижних імен.

За Анатолієм Григоруком

Розумник

1. Назви з пам'яті ім'я і прізвище хлопчика.
2. Розкажи про хлопчика з оповідання.
3. Хто ти? Розкажи про себе так, як в оповіданні.

Порадник

Учись запам'ятовувати і міркувати.

1. Знайди на глобусі згадані в оповіданні частини світу.
2. Назви ті свої імена, які такі самі, як у Петрика. Чи всі однакові? Які відрізняються? Чому?
3. Як ти думаєш, про що Петрик розповів своїй мамі?
4. Відтвори складоритм виділених речень у тексті.

5 Завдання

Прочитай. Відтвори складоритм якоїсь частини вірша. Запам'ятай його. Повтори цю частину вірша самостійно.

Не забудь!

Ще малий, але ж сміливець —
 Сам біжить у гай...
 Ти, мій хлопче, українець —
 Те запам'ятай.

Ще мала, а по барвінок
 Вже ходила в гай...
 Ти, дівчатко, українка —
 Тож не забувай.

Вирина стежина рідна
 З теплої трави...
 Мати наша — Україна,
 Не забудьте ви.

Віктор Терен

Помічник

Розвивай слухо-зорове сприймання.

1. Запиши самостійно частину вірша складоритмом (склад на вибір).
2. Розпізнай і повтори усно за учителем / учителькою виділені сполучення слів.

6 Завдання

Прочитай.

Цікаві факти про Україну

Найстарішим деревом в Україні вважається 1300-річний дуб в урочищі Юзефін Рівненської області.

Найдовший музичний інструмент у світі — це українська трембіта. Її довжина може досягати чотирьох метрів, а звуки чутно більш ніж на десять кілометрів.

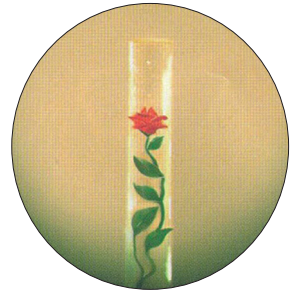
Великі досягнення українського літакобудування — це найбільший у світі літак АН-225 «Мрія», а також найпотужніший літак АН-124 «Руслан». Літак «Мрія», узявши на борт вантаж у 253 тонни, 2001 року за один політ установив 124 рекорди.

Українське містечко Рахів, розташоване у Карпатах, офіційно вважається географічним центром Європи. А сама Україна є найбільшою європейською державою. Уся її територія географічно розташована в Європі.

Більшість українських слів починаються з літери «П». Найчастіше використовується буква алфавіту — «О». От букви «Ф» і «Г» використовуються найрідше.

У Київському музеї мініатюр можна побачити підковану блоху, зроблену з лусочок фарби троянду в чохлі з видовбаної волосини і безліч інших робіт майстра Миколи Сядристого.

Станція метро «Арсенальна» у Києві — найглибша у світі. Вона розташована під землею на глибині 105 м.

Із дитячої енциклопедії

Порадник

1. Прочитай уголос виділені частини речень.
2. Розвивай слухо-зорове сприймання. Розпізнай фрази, проговорені, а також прочитані учителем.
3. Повтори зміст цих фраз із пам'яті.

Розумник

1. З пам'яті розкажи цікаві факти про Україну.
2. Розкажи, що ще цікавого ти знаєш про свій рідний край.
3. Напиши в зошиті у три стовпчики іменники, дієслова, прикметники, які починаються на букву «П».

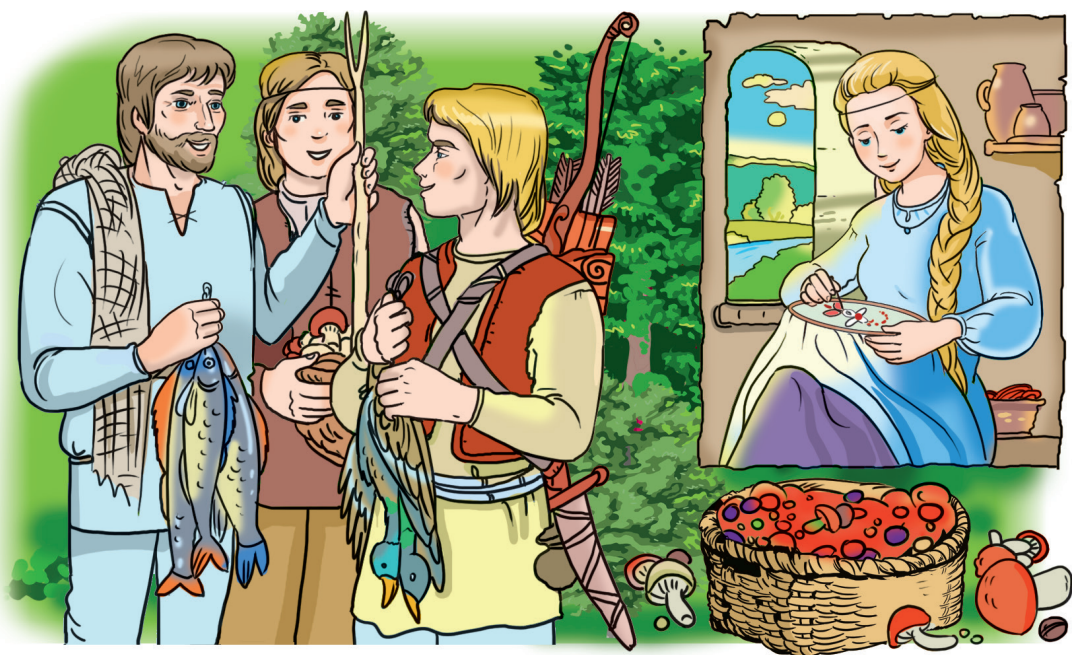
Прислів'я:

Без верби і калини немає України.

7 Завдання

Читай частинами. Відповідай на запитання до кожної частини.

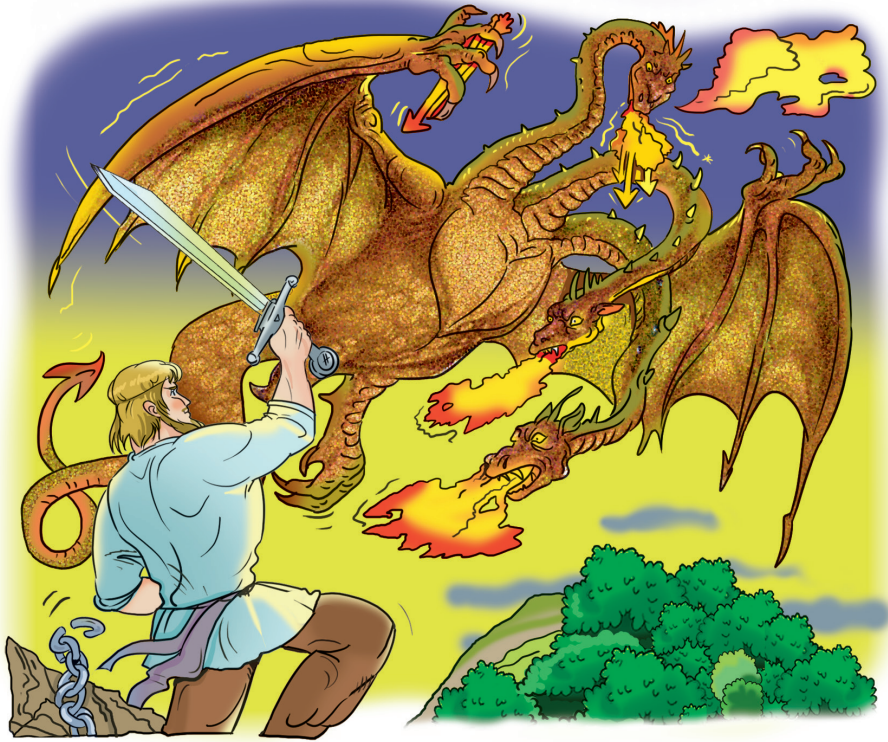
Казка про Київ

Жили собі три брати — Кий, Щек та Хорив. І була в них сестра — красуня Либідь.

Брати **ходили** на полювання, **ловили** рибу, а Либідь, коли вже наведе лад у хаті, сідала біля вікна, рушники **вишивала** та братів **виглядала**. **Поверталися** вони завжди з повнісінькими кошиками риби, грибів і ягід. Усього в тім краї було вдосталь.

1. Що робили брати?
2. Що робила сестра?

Аж **почув** про багату землю і красуню Либідь лютий триголовий Змій. **Налетів** уночі, трьох братів залізними ланцюгами до трьох гір **прикував**, красуні сестрі **звелів** негайно у зміїне царство **збиратися**.

1. Хто почув про багату землю і красуню Либідь?
2. Що зробив змій?

Напружив Кий усю свою силу, **розірвав** залізні ланцюги. А тоді схопив величезного меча і **проткнув** зміїне серце. Та **встигло** триголове чудовисько **випустити** безліч вогненних стріл. **Пронизали** вони мужнього Кия, і впав він на землю мертвий.

1. Що зробив Кий?
2. Що далі трапилось з Києм?

Дуже сумувала за братом Либідь. Вона плакала день і день, тиждень і тиждень, рік і рік. Наплакала цілу річку.

Попливли по річці кораблі. Дісталися кораблі того краю, в якому жили брати. Зійшли на берег люди, поставили свої житла. І вирросло велике місто. На честь сміливого Кия назвали його Києвом. Річку назвали Либіддю, а три гори київські — Киявицею, Щекавицею та Хоревицею.

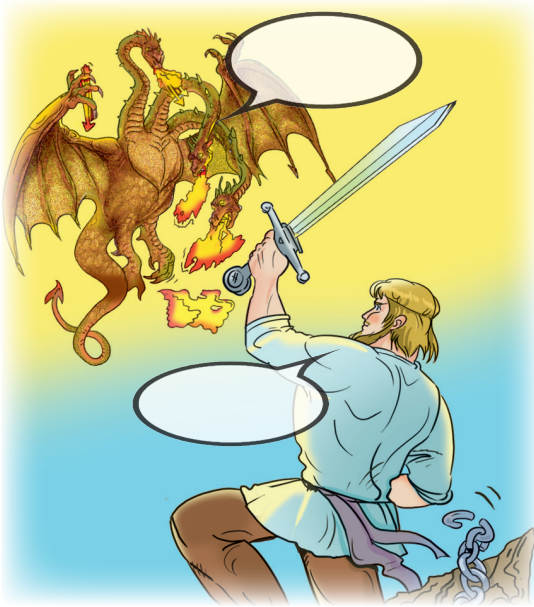
За Валентиною Байковою

1. Як виник Київ?
2. Перекажи останню частину. Використовуй слова, виділені у тексті.

Склади діалоги героїв твору «Казка про Київ». Запиши у зошит.

Розділ 2.

Про батьків, сім'ю і рушник

1 Завдання

Читай, міркуй, відповідай, розповідай.

Наш рід

Мама **вишиває** на білому полотні зелений барвінок, жовтогарячі чорнобривці, сині волошки.

— Що це буде, нене? — **питає** Дмитрик.

— Українська святкова сорочечка для тебе.

— Чому українська? — **допитується** хлопчик.

— Бо вишиваю такі квіти, які ростуть на нашій землі. А земля наша **зветься** Україною. І ти — маленький українець.

— А ти, мамо?

— І я, і твоя бабуся — українки, твій татко і дідусь — українці. Ми українського роду і **любимо** нашу землю, наші квіти. Україна — як наша рідна хата.

Андрій М'ястківський

Порадник

1. Прочитай виділені слова. Запам'ятай їх послідовність.
2. Добери до них інші слова за питаннями.

Зразок: вишиває (що?)

вишиває (хто? що?)

питає (хто?)

Розкажи з пам'яті зміст цієї частини тексту.

3. Добери до наданого складоритму запитання хлопчика.

а) па па ПАпа ПАпа

б) папа папаПАпа

4. Перекажи з пам'яті зміст усього тексту.

Помічник

1. Розпізнай слухо-зорово, що розповідає учитель / учителька, однокласник / однокласниця.
2. Намагайся говорити з ними одночасно.
3. Перекажи зміст їхніх розповідей.

Розумник

1. Знайди разом з учителем / учителькою у книжках, журналах різні візерунки вишиванок. Роздивись їх.
2. Яка тобі подобається? Чому?

2 Завдання

Прочитай вірш самостійно і одночасно з учителем / учителькою та друзями. Відбийте дружно складоритм вірша (можна тупати ногою, стукати рукою по парті чи плескати в долоні). Повторіть його, спочатку дивлячись у текст, а потім — із пам'яті.

Вишиванка

Мама вишила мені
Квітами сорочку.
Квіти гарні, весняні:
— На, вдягай, синочку!
В нитці — сонце золоте,
Пелюстки багряні,
Ласка мамина цвіте
В тому вишиванні.
Вишиваночку візьму,
Швидко одягнуся,
Підійду і обніму
Я свою матусю.

Вадим Крищенко

Помічник

Розвивай увагу і пам'ять.

1. Хто вишив сорочку?
2. Для кого мама вишила сорочку? Прочитай ці рядки.
3. Вивчи вірш напам'ять.

Розумник

1. А у тебе, хлопчику, є вишиванка? Де ти **взяв** вишиванку?
2. А у тебе, дівчинко, є вишиванка? Де ти **взяла** свою вишиванку?
3. Яка у тебе вишиванка? Розкажи.

3 Завдання

Прочитай.

Найдорожче

Серце матері — то найбільше серце,
Руки матері — то найніжніші руки,
Посмішка матері — то найрадісніша посмішка,
Голос матері — то найрідніший голос,
Слово матері — то найщиріше слово,
Радість матері — то найбільша радість,
Слово «мама» — то найдорожче слово...

Микола Магера

Розумник

Доповни з пам'яті за зразком.

Зразок: Найбільше — то серце матері.

Найніжніші — то

Найрадісніша — то

Найрідніший — то

Найщиріше — то

Найбільша — то

Найдорожче — то

Порадник

Спостерігай і запам'ятовуй.

1. Згадай дотики маминих рук, які тобі подобаються. Коли це буває?
2. Пригадай, коли мама посміхається.
3. Які ніжні слова говорить тобі мама? Що ти любиш робити разом із мамою?
4. Розкажи друзям про свою маму чи іншу рідну людину.

4 Завдання

Прочитай. Добери до кожної частини тексту назви з поданих:

Бажання
Марійки

Нитка
заплуталась

Чи голка
мудра?

Мудрі
пальчики

Мудра голка

1. Марійка любила дивитись, як мама вишиває квіти. **Черво-на нитка до зеленої, до жовтої...** Так гарно виходить. Чорнобривці, айстри, волошки, барвінок...

— Мамо, дай мені голку, полотна і ниток. Я теж хочу вишивати, — якось попросила Марійка.

— Ти ще мала, пальчики поколеш.

— От і не мала, от і не поколю! — запевнила дівчинка. —

Хіба я не знаю, що не пальчики, а полотно треба колоти?

— Ну, добре. — Мама відрізала ножицями шматок білої тканини, дала голку, нитки.

Раз кольнула Марійка, вдруге. І тут нитка заплуталась.

Марійка розплутала вузли і подумала: «Мама мудрою голкою вишивала, а мені дала погану. От піде вона до крамниці, візьму її голку і теж гарний рушничок вишию...»

2. Пішла мати до крамниці. Марійка мерщій за мудру голку, за полотно. Та не встигла й двічі кольнути, як гострий біль пронизав пальчик. На очах виступили сльози.

— Мудра, а така колюча!.. — розсердилася дівчинка на материну голку.

— Чого ти заплакана, Марійко? — повернувшись, запитала мати.

— Рушничок вишивала. Думала, твоя голка мудра, що такі гарні квіти гаптує... А вона колеться.

— Усяка голка проворна, коли вона в мудрих пальцях. Бери-но полотно, та не поспішай, а дивись, як треба...

Надвечір Марійка з матір'ю вишили першу волошку.

— То хто мудрий? — усміхнулася мати. — Голка чи пальчики?

Андрій М'ястківський

Порадник

1. Прочитай виділені частини тексту так:
  - читаєш речення самостійно і повторюєш його з пам'яті;
  - читаєш одночасно з учителем / учителькою і друзями;
  - знову повторюєш самостійно з пам'яті.
2. Швидко пригадай, які квіти вишивала мама.
3. Перекажи стисло текст своїми словами.

Розумник

1. Чи навчилася Марійка вишивати?
2. Чому у дівчинки спочатку плуталась нитка?
3. Чому Марійка колола пальчики?
4. Що важливо, коли чомусь навчаєшся? Розкажи.

Граїлик

Пограйтеся. Промовляйте слова мами, дівчинки і слова автора.

5 Завдання

Прочитай голосно, тихо і без голосу. Відтвори вірш (або його частину) складоритмом. Повтори з пам'яті.

Тато

Мій тато добрий і ласкавий,
Всміхнеться — сонце гріє,
Він різні гарні ігри-забави
Придумати уміє.

Я кожного шаную тата,
Хоч як їх скрізь багато,
Та лиш таким хотів би стати —
Розумним, добрим і завзятим,
Як мій, мій рідний тато.

Роман Завадович

Помічник

1. Хто говорить про тата — хлопчик чи дівчинка?
2. Що дитина розповідає про тата?

Порадник

Розпізнай слухо-зорово, які рядки читає учитель чи учителька, друг або подруга.

Розумник

Розкажи про свого тата або про іншу рідну людину.

6 Завдання

1. Прочитай вірш разом з учителем.
2. Розпізнай слухо-зорово, який рядок чи рядки вірша читає учитель / учителька, товариш, подруга. Швидко включайся у його наслідування, промовляння.

Бабусі

Я свою бабусю
Ніжно так люблю,
І для неї, рідної,
Геть усе зроблю —
Піділлю вазони, —
Підмету підлогу, —
Я прийду до неї
Завжди на допомогу!

Марія Пономаренко

Порадник

Розвивай мислення і мовлення.

1. Склади речення з виділеними дієсловами.
2. Повтори їх з пам'яті.

Розумник

1. Розкажи про свою бабусю або іншу рідну людину.
2. Як її звать? Де вона живе?
3. Як ти допомагаєш бабусі?

7 Завдання

1. Прочитай оповідання мовчки (про себе). Потім уголос. Хто розповідає: хлопчик чи дівчинка? Чому ти так вважаєш?

2. Розпізнай слухо-зорово, яке речення читає учитель / учителька, товариш, подруга. Швидко включайся у наслідування, промовляння.

Турбота

— Тату, що таке **турбота**?

— **Піди** до мами, **спитай**, чи потрібна їй допомога.

— Мамусю, чим тобі допомогти?

— Я готую сніданок. А ти **завари**, будь ласка, чай і **віднеси** бабусі. Вона в кімнаті **в'яже**.

— Бабусю, я до тебе з чаєм.

— Дякую, я саме **закінчила** одну рукавицю.

— Тату, я знову до тебе. Що ж таке турбота?

— Дивися. Ти до мами прийшов, а вона сніданок готує. Це її турбота про всіх нас, щоб ми не були голодні. Ти відніс бабусі чай, щоб вона відпочила трохи від в'язання. Це була твоя турбота про бабусю. А вона в'язала рукавиці тобі на зиму — турбується, щоб тобі взимку було тепло. Це і є турбота, синку.

За Тамілою Іванченко

Порадник

Розвивай пам'ять, мовлення, мислення.

1. Випиши виділені слова. Склади і запиши з ними речення.
2. Розкажи, хто був удома і до кого звертався хлопчик?
3. Перекажи зміст твору.

Розумник

1. Як турбувалися члени сім'ї один про одного? Як ти турбуєшся про рідних?
2. Перекажи останній абзац так, наче це пояснює мама донечці.

Помічник

Відтвори складоритм виділених речень. Розпізнай із виділеного уривку речення за складоритмом:

ТА таТА таТА таТАта та таТАта.

Прислів'я:

Батьківська хата, немов колиска,
зігріває теплом і ніжністю, турботою і добром.

Розумник

Запиши діалоги героїв твору «Турбота».

8 Завдання

Прочитай текст. Виділені частини прочитай тричі: голосно, пошепки, лише артикулюючи (без голосу).

Добре слово

1. В однієї жінки була маленька донька Оля.

Коли дівчинці виповнилося п'ять років, вона тяжко захворіла: застудилася, почала кашляти і танула на очах. До нещасної матері почали приходити родичі: Олині тітки, дядьки, бабусі, дідусі. Кожен приносив щось смачне й поживне: липовий мед і солодке коров'яче масло, свіжі лісові ягоди й горіхи, перепелині яєчка й бульйон з курячого крильця. Кожен говорив: «Треба добре харчуватися, треба дихати свіжим повітрям і хвороба втече в ліси й на болота».

1. Що трапилось з Олею?
2. Хто приходив до дівчинки?
3. Що приносили дівчинці люди, які її любили?

2. Оля їла мед у стільниках і солодке коров'яче масло, лісові ягоди й горіхи, перепелині яєчка й бульйон з курячого крильця. Але нічого не допомагало — дівчинка уже ледве вставала з ліжка.

1. Що їла Оля?

3. Одного дня біля хворої зібрались родичі. Дідусь Опанас сказав:

— Чогось їй не вистачає. А чого — і сам не можу зрозуміти.

Раптом відчинилися двері, і в хату ввійшла прабабуся Олі — столітня Надія. Про неї родичі забули, бо багато років сиділа прабабуся в хаті, нікуди не виходила. Але, почувши про хворобу правнучки, вирішила навідати її.

1. Хто прийшов до Олі?
2. Скільки років прабабусі?

4. Підійшла до ліжка, сіла на ослінчик, взяла Олину руку в свою, зморшкувату і маленьку, й сказала:

— **Немає в мене ні медових стільників, ні солодкого коров'ячого масла, немає ні свіжих лісових ягід, ні горіхів, немає ні перепелиних яєчок, ні курячого крильця. Стара я стала, нічого не бачу. Принесла я тобі, мила моя правнучко, один-єдиний подарунок: сердечне бажання. Єдине бажання залишилось у мене в серці — щоб ти, моя квіточко, видужала й знову раділа ясному сонечкові.**

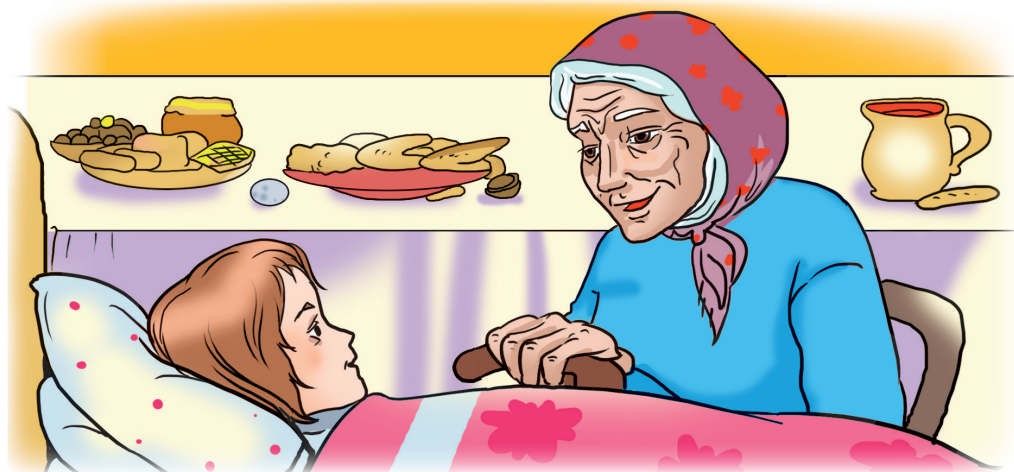
Така величезна сила любові була в цьому доброму слові, що маленьке Олине серце забилося частіше, щічки порожевішали, а в очах засяяла радість.

— **Ось чого не вистачало Олі, — сказав дід Опанас. — Доброго слова.**

Василь Сухомлинський

1. Чого не принесла прабабуся?
2. Що принесла прабабуся?

Порадник

Розкажи власну розповідь про добре слово. Хто тобі говорив добрі слова? Поділись своїми спогадами.

Помічник

Розвивай пам'ять. Пригадай.

1. Хто приходив до Олі? Що приносили родичі? Згадай і назви.
2. Яке було сердечне бажання прабабусі?
3. Запиши складоритм речення: *Така величезна сила любові була в цьому доброму слові, що маленьке Олине серце забилося частіше, щічки порожевішали, а в очах засяяла радість.*

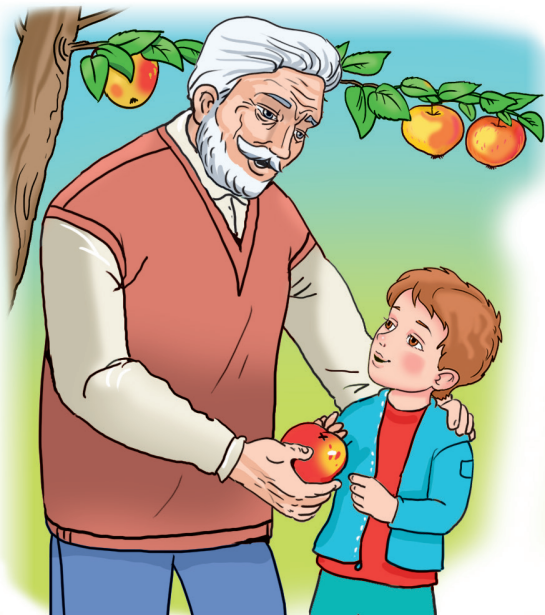

Розумник

1. У тебе є бабуся, прабабуся? Як ти думаєш, чого вони бажають тобі?
2. Що ти хочеш побажати бабусі, прабабусі, мамі, татку, подрузі чи другу? Побажай. Запиши.

9 Завдання

Прочитай вірш. Відтвори його складоритмом. Розпізнай слухо-зорово, який рядок чи рядки вірша читає учитель чи учителька, товариш, подруга. Швидко включайся у його наслідування, промовляння.

Мій дідусь

Мій дідусь старенький,
Як голуб сивенький,
По садочку ходить
І мене малого,
Онучечка свого,
За рученьку водить.

По садочку ходить,
Яблучка знаходить
Ще й з горішків зерна.

Дідусь любий, милий,
Як голубчик сивий,
Голівка срібненька.

Марійка Підгірянка

Порадник

Розвивай пам'ять, увагу.

1. Про кого вірш?
2. Де ходив дідусь з дитиною?

Розумник

Опиши свого дідуся або когось із чоловіків у родині. Як його звуть? Намалюй. Розкажи про дідуся або про когось із рідних.

Розділ 3.

Про братів наших менших

1 Завдання

Прочитайте одночасно з учителем усі чотири частини тексту. Розпізнай слухо-зорово, яку частину тексту читає учитель.

Білочка восени

1. На гіллячках, на тоненьких, поки день ще не погас, сиріжки та опеньки білка **сушить** про запас. Так **нашпилює** охайно, так їх **тулить** на сосні і **міркує**: «А нехай-но ще **побудуть** тут мені!
2. Поки дні іще хороші, поки є іще тепло, а як **випадуть** пороші, **заберу** їх у дупло.
3. **Буде** холодно надворі, сніг **посиплеться** з дубів, **буде** в мене у коморі ціла в'язочка **грибів!**»
4. Але білочці **не спиться**. Дятел **стукає**: тук-тук! Щоб не **вкрала** їх лисиця або хитрий бурундук.

Ліна Костенко

Порадник

1. Розвивай пам'ять. Пригадай дії білочки у тій послідовності, яка подана у тексті. **Зразок:** сушить, нашпилює, тулить... Запам'ятай 5–7, а краще 7–10 слів, які позначають дії. Розкажи про те, як готується білочка до зими.
2. Учись міркувати. Чому білочці не спиться? Що її непокоїть?

2 Завдання

1. Прочитай частинами.
2. Добери назву спочатку до першої частини, потім до другої і так далі. Скільки частин? Скільки назв? Склади план. Перекажи.

Як птахи готуються летіти у вирій

1. Сонячний осінній день, небо чисте, ясне. Раптом удалині з-за лісу з'явилася темна хмарка. Вітру нема, а хмарка сунеться швидко-швидко, так і зростає на очах.

Ось вона вже зовсім близько... Та це зовсім і не хмарка, а величезна зграя шпаків. Навесні та на початку літа вони живуть парочками, а зараз зібралися у зграї. Це вони готуються до відльоту в далекі теплі краї — у вирій.

Та доки ще не настала пора відлітати, зграї шпаків цілими днями літають над полями, понад луками, шукають собі їжу.

А як мине тиждень, другий, як вибілять перші заморозки поля та луки, — глянь, шпаків уже й нема. Отже, полетіли наші шпаки у вирій аж до наступної весни.

2. Хліб давно уже покосили й зібрали, а на стерні походжають чорні граки — хлібні зерна підбирають, різних черв'яків, жуків їдять. Тут і старі граки, й молоді — усі разом до відльоту готуються.

3. А подивися на ластівок. Скільки їх восени вздовж дороги на дротах сидить. Посідають щільно-щільно одна до одної. Здаля поглянеш — ніби намистинки чорні на разочок нанизані.

Щебечуть ластівки, хвилюються, метушаться, — це вони теж у дальню путь зібралися.

4. А то ще осіннім днем раптом долинає звідкілясь згори: кру-кру-кру... Подивися — високо-високо, аж під хмарами, летять у вирій ключем журавлі. То вже означає — до зими недалеко!

Георгій Скребицький

Розумник

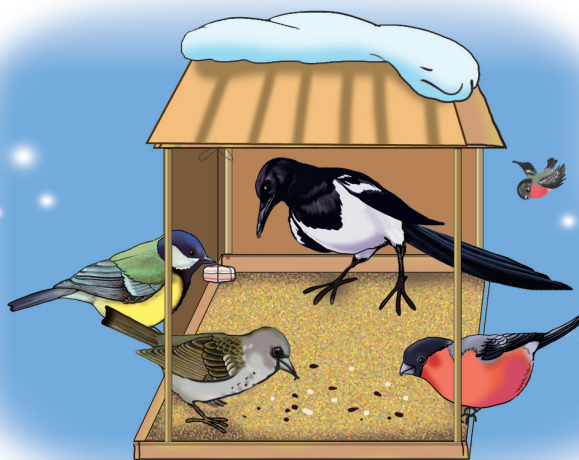
1. Назви за порядком, про яких птахів йдеться у тексті.
2. Чий відліт описано спочатку і далі?
3. Послухай записи різних птахів. Упізнай їх. Розрізняй пташині голоси.

3 Завдання

Прочитай, будь ласка, оповідання частинами. Виділений текст читай одночасно з учителем / учителькою, друзями. Окремі речення повторюй з пам'яті. Розпізнай слухо-зорово, що читає учитель / учителька.

Хатка для пташок

1. Василько любив пташок. Вони злітались у сад і весело виспівували. Василько підкидав їм крихти, а вони визбирували їх. Пташки знали Василька і звикли до нього, а він до них. Але прийшла зима. Сніг накрив землю, одягнув дерева у білі шуби. Пташки перестали співати, рідко навідувались. Посмутнів садок.

2. Одного ранку на підвіконні цвірінькав горобчик. Він немов просився у хату.

— Мамо, я пущу його у хату погрітись, — сказав Василько.

— Горобчик у хату не залетить, Васильку.

— Чому?

— Пташки люблять волю, у них свої хатки. **Вони живуть у гніздах.**

— А як годувати їх? — клопотався Василько.

Мати подумала і сказала:

3. — **Зробимо їм хатку-годовничку.** Причепимо хатку до яблуні і будемо підкидати їм їжу. Вони будуть злітатись і їсти.

Василько зрадів. Таку хатку він бачив у книжці. Ще того дня тато допоміг Василькові зробити хатку для пташок. Батько повісив хатку на яблуню, Василько підкидав пташкам крихти. Пташки злітались і визбирували їх. Звеселів Василько. Садок пройнявся веселими піснями.

Іван Боднарчук

Порадник

Розвивай пам'ять.

1. Скажи, які пташки точно не прилетять до Василька взимку? Чому?
2. Назви пташку, яка точно прилетить до Василька взимку. Яких ти ще знаєш пташок, які не відлітають у вирій?

Граїлик

Пограйтеся. Зобразіть дії Василька, пташок, горобчика, мами, тата. Зображайте і говоріть.

Розумник

1. Добери до кожної частини назву із поданих: «Прийшла зима»; «Горобчик на підвіконні»; «Хатка-годовничка для пташок». Придумай свої назви.
2. Перекажи оповідання коротко. Назви частин оповідання будуть для тебе коротким планом.

4 Завдання

Прочитай вірші Оксани Луцевської.

1. Відпрацювай моторику мовлення — читай спочатку чітко і повільно, а потім швидше. Вибери один із віршів і запиши його складоритм (будь-яким одним складом).

2. Прочитай вірш іще раз. Сприймай його слухо-зорово. Розпізнай, який вірш або його частину читає учитель / учителька.

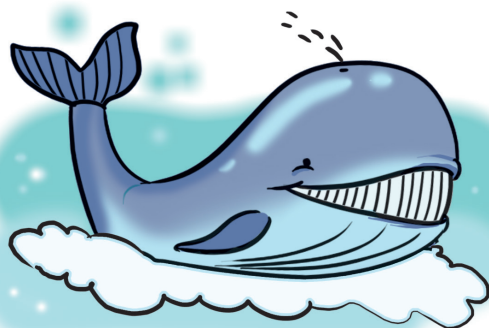
Про кита

Я знайду кита
тра-та-та,
Вхоплюсь за хвоста
тра-та-та,
верхи на киті
тра-та-ті,
попливу у води
густі.

Верхи на киті
тра-та-ті,
я **росту** й **росту**
та-та-ту,
скоро **виросту**,
ви-и-и-и-росту!!!

Оксана Луцевська

Розкажу киту
тра-та-ту,
що в морській воді
я **росту**.
Хай вода хитає хвоста,
та-та-та,
хай кита гойдає
вода.

Пелікан

Пелікан у воді —
глип-гліпи.

Чи не бачили ви
риб-риби?

Гачкуватим дзьобіщем —
хрип-хріпи.

Широчезним криліщем —
рип-ріпи.

У воді пелікан —
хлюп-хлюпа.

Уся риба на дно —
Гуп-гупа.

Оксана Луцевська

Порадник

Розвивай пам'ять, увагу, мислення.

1. Де живе кит? Де живе пелікан? Чому риба утекла на дно?
2. Вивчи один із віршів напам'ять.

Грайлик

Пограйся за сюжетом вірша «Про кита». Грайся так: читай у кожній частині виділені слова, зображай дії і розповідай, що ти робиш.

Розумник

Розкажи про кита і пелікана.

Порадник

1. Знайди на карті Антарктиду.
2. Прочитай виділене речення.
3. Яка погода в Антарктиді?

5 Завдання

Читай текст частинами. Прочитай частину і перекажи її зміст.

Пінгвінячий пляж

1. Близько Антарктиди з боку Африки є маленький острівець. Він скелястий, укритий льодом.

І навколо в холодному океані плавають айсберги. Усюди круті скелі, тільки в одному місці берег низький — це пінгвінячий пляж.

2. З корабля ми вивантажили свої речі на цей пляж.

Пінгвіни вилізли з води, зібралися біля мішків. Бігають на мішках, клюють їх і голосно кричать, перемовляються: вони ніколи не бачили таких дивовижних речей!

Один пінгвін клюнув мішок, голову схилив набік і щось гучно сказав іншому пінгвінові.

Другий пінгвін теж клюнув мішок: **разом вони** постояли, поміркували, подивилися один на одного і гучно закричали: «Карр!.. Каррр!...».

3. **Тут ще пінгвіни з гір прибігли на нас дивитися.** Багато їх зібралося, задні напірали на передніх і кричали, як на базарі. Ще б пак: адже вони вперше побачили людей, і кожному захотілося пролізти вперед, подивитися на нас, клюнути мішок.

4. Раптом чую: ззаду хтось танцює.

У нас був великий лист фанери. Він лежав на камінні, і пінгвіни на ньому влаштували танці. Пробіжить пінгвін по фанері, назад повернеться, ще раз пробіжить та ще лапкою тупне!

Черга вишикувалася — усім хочеться потанцювати.

Один пінгвін послизнувся на гладенькій фанері та на череві проїхався, інші теж стали падати й кататися.

Цілий день вони танцювали на фанері. Я її не прибирав. «Нехай, — думаю, — повеселяться: вони, напевно, радіють, що ми приїхали».

5. Увечері пінгвіни вишикувалися рядком і пішли. Один тільки на мене задивився і залишився. Потім він наздогнав інших, але ніяк не міг іти в ногу, тому що весь час озирався на мене.

Геннадій Снегірьов

Грайлик

Пограйтеся: хтось зображує полярників, а решта — пінгвінів. Використовуйте у побудові гри мовленнєві опори з тексту.

Помічник

1. Пригадай, як вели себе пінгвіни увечері.
2. Склади дієслівний план розповіді. Розкажи.

Розумник

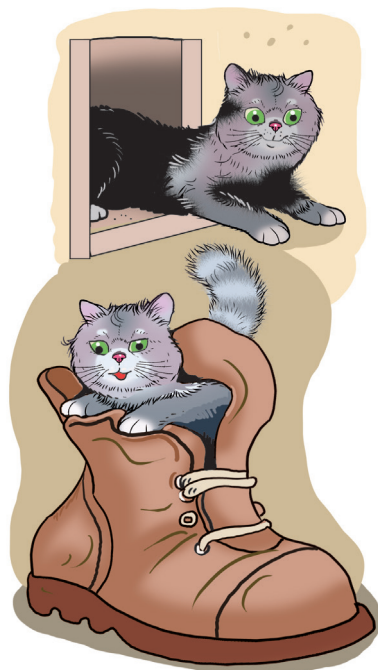
1. Про кого прочитали? Що нового дізналися про тварин?
2. Розкажи про своїх домашніх улюбленців, про їх поведінку.

6 Завдання

Прочитай текст частинами.

Подружилися

1. Котик Васько — пустун і витівник. То у черевик залізе, то у піч шугоне і вийде звідти не сірий, а чорний. А якось уранці надумав ганятися за синичкою, яку Миколка врятував від морозу. Певне, йому хотілося погратися з нею. Такий переполох здійняв, що Миколка не витримав і зачинив малого розбишаку до кроликової клітки, яка стояла у сінях.

1. Що робив котик?
2. До кого підселив котика Миколка?

2. Згадав хлопчик про кошеня тільки ввечері. Хутчій відчинив клітку і здивувався: **Васько лежить поряд із кроликом і бавиться його довгими вухами.** А той від задоволення аж очі примружив.

З тих пір Васько цілими днями просиджував біля клітки, чекаючи, поки кролик вийде з ним погратися. А коли Миколка випускав вухастого, то стільки було радості в обох. **Вони ганяли наввипередки, гралися, перекидалися.**

Дуже здружилися.

Віктор Васильчук

1. Як звали котика?
2. Як звали кролика? Придумай йому ім'я.

Помічник

Розвивай слухове сприймання. Розпізнавай слухо-зорово виділені речення, відтвори їх складоритм. Повтори їх самостійно.

Розумник

1. Яка була пора року? Знайди у тексті.
2. Випиши з розповіді слова, які позначають час.
3. Склади план. Перекажи зміст тексту.

7 Завдання

Прочитай. Хто розповідає, хлопчик чи дівчинка? Чому ти так думаєш? Згадай щось приємне зі свого життя. Розкажи друзям власний спогад. Запиши коротке оповідання про себе.

Волохань

1. У нас ніколи не було Волоханя. Були різні собаки, але Волоханя не було. У нас був Рябко. Або — Рябчик. Він любив кусати себе за вухо, за лапу і сміятись. Я казав Рябчикові: «Дожени!». Рябчик гнався.

2. **Одного разу ми з татом поїхали по рибу.** Була ніч. Тато настелив у човен кожухів і сів за весла.

Я сказав татові:

— А Рябчик?

Тато сказав:

— **Візьмем і Рябчика.**

І ось ми з Рябчиком лежимо на кожухах ще й кожухом укриваємось. Тато гребе, ніч пливе, пливе очерет, а Рябчик дихає... Так ми і заснули...

3. Прокинулись ми на сході сонця. Кожух у росі, річка — в тумані. Згори від села біжать гуси. Біжать, аж летять, і падають на воду. А за ними котить маленький собачка і гавкає тоненьким голосом.

Це був Волохань. Тато взяв його у човен. Волохань і Рябчик понюхали один одного і полягали спати під кожухом.

Микола Вінграновський

Порадник

1. Придумай назву до кожної частини тексту. Це допоможе тобі краще відтворити зміст тексту. Перекажи.
2. До якої частини цей малюнок? Чому? Поясни свою думку. Знайди у тексті відповідний уривок.

Розумник

Чим схожий зміст оповідань «Подружилися» (с. 44) і «Волохань» (с. 45)? Поясни. Доведи фразами з текстів.

Грайлик

1. Зобрази дії, описані у 2 частині.
2. Інсценуйте оповідання (за вибором).

8 Завдання

Прочитай текст. Склади його план. Перекажи розповідь. Інсценуй.

Перевтілення

Товста гусінь скаржилася метелику:

— Ти такий красивий! А я зелена і пелехата.

— Не сумуй, — сказав метелик. — Почекай, і ти будеш красива.

— Чудес не буває, — заявила гусінь.

Метелик ласкаво посміхнувся:

— Просто повір.

Минули весна, літо. Прийшла осінь. Гусінь була така ж товста і зелена. Її це дратувало, вона хотіла стати метеликом. Невтішна гусінь на зиму зробила собі кокон, зручно влаштувалася в ньому і заснула.

Весною гусені стало тісно в коконі. Доклавши зусиль, вона вийшла на світло і від здивування зойкнула.

За спиною було два красивих крильця! «Дива бувають», — повірила гусінь і полетіла до свого друга метелика.

Таміла Іванченко

Порадник

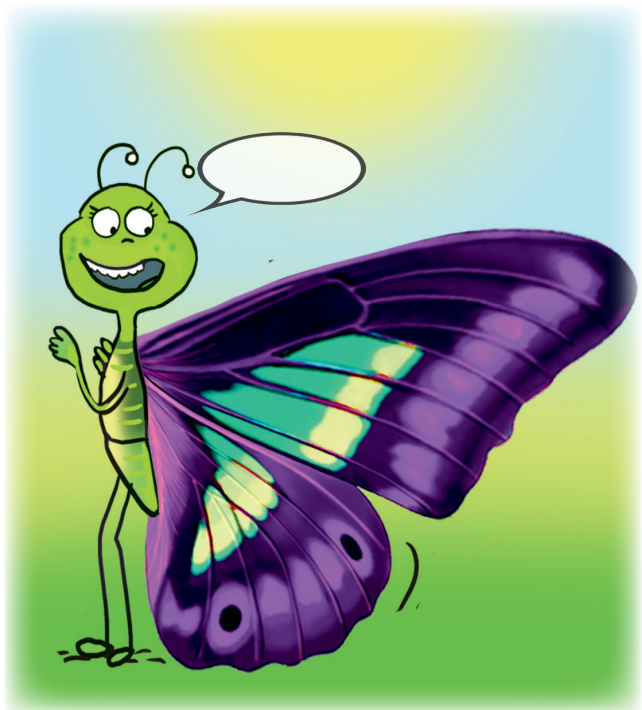
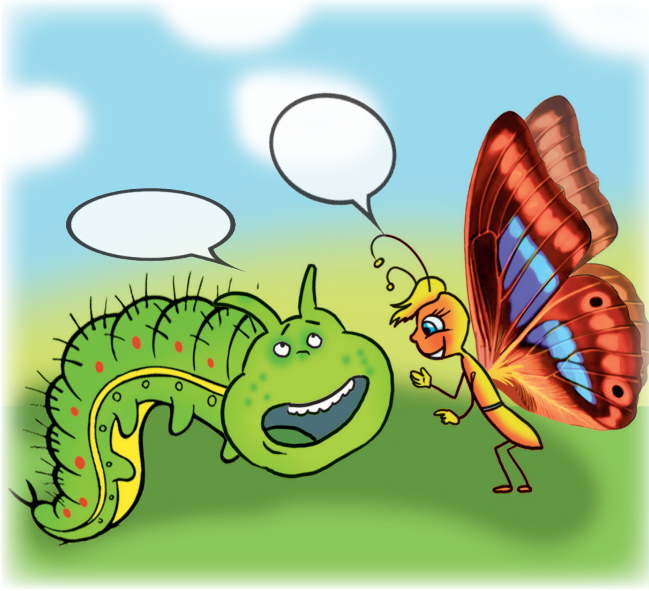
Розвивай мовлення.

1. Опиши, якою була гусінь.
2. Яким був метелик?
3. Якими вони стали навесні?

Розумник

Запиши розмови і думки дійових осіб.

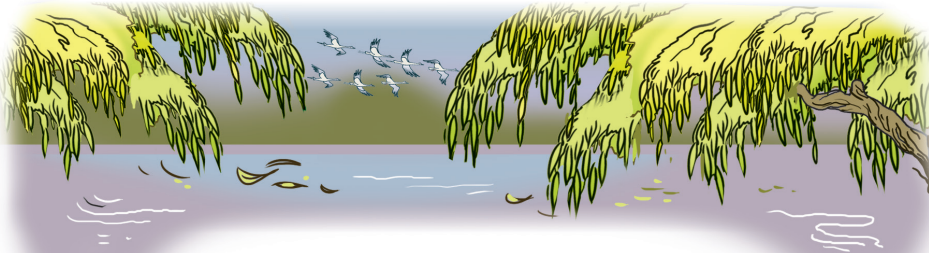
Розділ 4.

Краса природи

1 Завдання

1. Прочитай вірш одночасно з учителем / учителькою. Упізнай, які рядки він / вона читає. Включайся у мовлення і продовжуй читати одночасно.
2. Передай вірш лише складоритмом (склад обери самостійно).
3. Повторіть вірш хором з пам'яті.

Осінь намалюю

Вітерець-пустунець
Між дерев гарцює.
Я візьму свій олівець,
Осінь намалюю.
Верби в жовтому вбранні
Опустили віти.
Відлітають журавлі,
Журяться за літом...

Валентина Зінченко

Зразок: дадаДА, дадаДА
да даДА даДАда
Вітерець-пустунець
між дерев гарцює.

Порадник

1. Зобрази зміст вірша за допомогою рухів тіла, жестів.
2. Яку пору року ти любиш найбільше?
3. А чому журяться журавлі?

2 Завдання

1. Прочитай вірш одночасно з учителем / учителькою. Упізнай, які рядки читає він / вона.
2. Зобрази зміст тексту рухами тіла, жестами. Повтори вірш з пам'яті разом з друзями. Так веселіше!

Останній листочок

Листя падає
Додолу. Засинають
Гай і поле.
На вербі
Один
Листочок.
До зими
Один
Деньочок!

Анатолій Камінчук

Розумник

Назви останній місяць перед зимою. Назви число, про яке говорить автор. На допомогу відкрий календар. Знайди потрібні місяць і число.

3 Завдання

Прочитай. Відтвори вірш складоритмом.

Осінні танці

Вітер взяв сопілку в руки:

— Ду-ду-ду!

Хто зі мною потанцює

У саду?

Захиталися жоржини:

— Може, й ми!

Тільки ти нас над землею

підійми!

— Шкода часу, — вітер каже,

— підіймать!

Видно, вам не доведеться

танцювать!

Тут як зірвуться листочки

із дубка,

із вербички, із берези,

із кленка,—

хто червоний,

хто жовтавий,

хто рудий,

а хто трішечки зелений —

молодий.

Як закрутяться у танці

угорі!

І низенько над землею,

у дворі.

Вітер **кинувся** за ними:

— Ой, ду-ду!

От хто **вміє танцювати**

до ладу!

Катерина Перелісна

Розумник

Відповідай, будь ласка:

1. Хто узяв сопілку в руки?
2. Хто захитався?
3. З яких дерев зірвались листочки? Назви за порядком.

Граїлик

Пограйтесь. Відтворіть дії у грі. Розповідайте про осінні танці природи.

4 Завдання

Прочитай.

1. У якому місяці цвіте верес? Чому місяць назвали вереснем? Яка це пора року?

2. Роздивися малюнок. Перекажуй текст і показуй на малюнку, про що ти розповідаєш. Які ти знаєш гриби і ягоди? Розкажи.

Верес

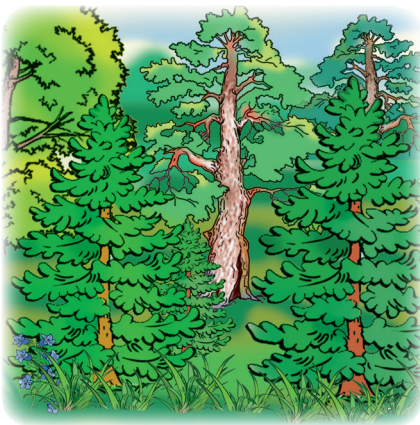

Усяка пора року по-своєму хороша. Улітку тягне на річку. Перші дні осені, ще по-літньому припікає сонце, буяє зелень і тільки де-не-де замайорить жовтий листок. Найкраще зустріти осінь у хвойному лісі...

У сосняку до міцного аромату живиці приєднується медовий запах квітів вересу. На кінець літа вересові килими вкриваються рясним бузковим цвітом.

Довго цвіте верес — з серпня до жовтня. Але найбільше — в дев'ятому місяці року, тому й називають цей місяць — «вересень».

Місцями серед листків ясно-червоними намистинками виблискують ягоди брусниці, піднімаються над землею сиріжки в різнобарвних шапках.

Ідеш усе далі й далі, легко, на повні груди дихаєш цілющим повітрям, напоєним тонким ароматом...

Хороше **в сосновому лісі**, коли там рання осінь постелила розквітчаний верес!

За Володимиром Пархоменком

Розумник

Прочитай словосполучення, у яких розповідається про сосновий ліс. Повтори з пам'яті назви грибів, ягід. Опиши сосновий ліс, вкритий килимами вересу. Поясни вираз: «Медовий запах квітів вересу».

Граїлик

Пограйтеся. Порухайтесь. Уявіть, що ви у сосновому лісі збираєте ягоди, гриби. Відтворіть дії.

Порадник

Розвивай уяву, пам'ять, мовлення.

1. Розповідай про ліс так, неначе ти йдеш ним, розглядаєш його. Що бачиш? Про що говориш?
2. Розкажіть удома про ліс, про який ви прочитали, який уявили, згадали.

5 Завдання

Прочитай текст частинами. Одну з частин (на вибір) прочитай тричі. Перекажи.

1. Назви стародавні назви місяця. Чому його так називали? Яку характеристику давали місяцю Кота?
2. Яка назва тобі здається найдивовижнішою? Чому?

Місяць жовтень — це вже справжня осінь

1. **Жовтень** — це не лише пора жовтіння листя, а й час завершення усіх польових робіт і приготувань до зими.

Так його називали ще з часів Київської Русі. У народі ще іменували **грязень**, бо грузькі дороги; **хмурень**, бо дощових днів багато; **ззимник**, бо перші заморозки починаються.

У різні часи місяць називали по-різному, але прижилася і залишилася нинішня зворушлива назва — **жовтень**.

Цікаво, що у прадавні часи в Північній півкулі планети його називали **місяць Кота**. Стародавні мудреці не

випадково саме другий місяць осені присвятили цьому улюбленцеві людей. М'який, пухнастий, муркотливий, проте з кігтками і гострими зубами, кіт — це ніби поєднання протилежностей.

2. 14 жовтня українці святкують одразу три свята. Перше — Свято Покрови Божої Матері, друге — День українського козацтва, третє свято, дуже молоде — День захисника України.

Усі ці свята дуже пов'язані.

3. Саме у жовтні у теплі краї відлітають останні птахи: «Жовтень ходить по краю, виганяє птахів із гаю». Дають про себе знати вранішні приморозки: «Плаче жовтень холодними сльозами». За багатьма прикметами жовтня визначають погоду на наступні місяці. Зокрема, якщо весь жовтень буде сухим, то безсніжним буде січень.

З інтернету

Розумник

1. Опиши місяць жовтень. Поясни значення його назви.
2. Які свята відзначає Україна 14 жовтня?
3. Кого ти привітаєш зі святом 14 жовтня?

Порадник

Знайди у 3 частині приказки та прикмети про жовтень. Поясни їх. Вивчи напам'ять. Відтвори їх складоритмом.

6 Завдання

Прочитай текст частинами. Перекажи зміст кожної. Яку частину ти хочеш прочитати ще раз? Прочитай.

Похмура осінь

1. Скромна краса пізньої осені. Листопад найчастіше сумний. Зникли яскраві барви, віддзвеніли пташині голоси. Стало тихо в садах і парках. Природа ніби причаїлася, чекаючи зимових холодів. Спохмурніло, насупилось, стало свинцево-сірим небо. Потекли з нього ниточки осіннього дощу. Він може йти день, два, цілий тиждень і більше.

1. Які ознаки листопада описані у першій частині?

2. Холодно і непривітно. День сірий і вологий. Настала похмура осінь. Вітер сильно дмухнув на хмари, зібрав їх до купи, і закрили вони надовго сонечко. Спочатку осінь лічила листя на деревах, відривала по одному. Потім якось одразу знявся вітер, напружився, війнув дужче, і дерева ніби зіткнули разом, скинули з себе останнє вбрання.

1. Як дерева скидали листя?

2. Що їм допомагало?

3. Короткі дні у листопада. Уранці стеляться над землею білі тумани, а хмари так низенько спускаються, що обгортають собою землю, наче білою і сірою ковдрами. Обнялися вони з туманами, стало сіро й сумно в природі. Та інколи сонечко розірве важкі хмари, гляне на землю привітно, розвеселить її трохи й знову сховається.

1. Що огортає землю білою і сірою ковдрами?
2. Що розвеселяє землю?

4. Пізньої осені на болоті досягає журавлина. Її красиві червоні ягідки видно здаля — лежать собі зверху на купині. Журавлина зовсім не боїться морозів, тому збирають її пізно восени чи навіть узимку.

Листопад — ворота зими. Нерідко буває, що й сніжок випаде. Заблищить після першого морозу калюжа на вулиці. Прогляне сонечко — вона може й розтанути.

Хоч і не дуже веселий листопад місяць, та є в ньому і своя привабливість — у поступовій таємничій зміні природи перед зимовим сном.

Алевтина Волкова

Помічник

1. Про який місяць року розповідає авторка?
2. Знайди в тексті слова, якими описано природу, небо, хмари, вітер, дні.

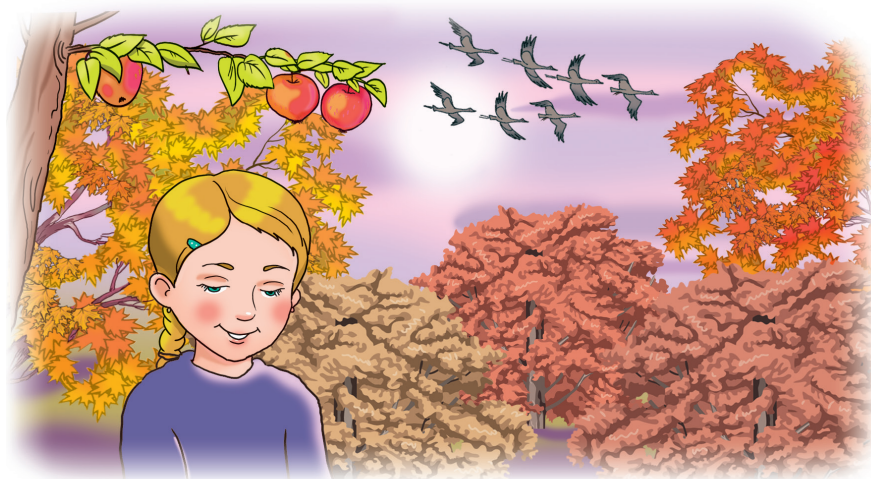
Розумник

1. Розкажи про листопад спочатку коротко, а потім — детально.
2. Розпізнай слухо-зорово речення виділеного тексту у мовленні учителя / учительки, однокласників.

7 Завдання

Прочитай текст частинами.

Мрія Марії

1. Причаїлася Марія під яблунею в саду. **Чатує**, коли прийде ясенозора осінь по яблука. Час минав, а **жовтокосої красуні** не було.

Над головою курликали журавлі. Диво-птахи відлітали у вирій.

Сонечко спускалося за багрянний ліс, кидаючи останні промені на землю.

Раптом почувся бабусин голос, який розбудив дівчинку від мрій:

— Ось де ти, Маріє! Що ти тут робиш?

1. Кого чекала Марія?
2. Де сиділа дівчинка?
3. Скажи, що вона чула? А що бачила? Прочитай про це. Розкажи.

2. — Бабусю, дідусь сказав: **осінь** збирає яблука, груші для їжаків на зиму. Так **хотіла зустрітися** з нею. Мабуть, **журавлине курликання** налякало. Завтра знову чекатиму.

— Кожна тварина робить запаси на зиму, а щедра осінь, Маріє, подалася з птахами у вирій, тож залишила для інших усе: яблука, груші, сливи... Ходімо до хати.

— Зараз. Я тільки **подякую** за щедрість. До побачення, осене! Чекатиму на тебе! — **промовила** дівчинка, **помахавши** рукою на прощання.

Людмила Кибалка

1. Що дарує осінь?
2. Чи полетіла осінь у вирій?
3. Хто полетів у вирій?

Порадник

1. Прочитай голосно виділені слова, словосполучення. Склади з ними речення.
2. Розкажи стисло про дівчинку.
3. Розпізнай слухо-зорово розповіді учителя, друзів.

Розумник

1. Що сказав дідусь Марії?
2. Що чекала дівчинка?
3. Чи могла вона побачити, як осінь збирає яблука, груші?

Грайлик

Пограйтесь. З пам'яті відтворіть дії і розмову дівчинки з бабусею. Хтось — дівчинка, хтось — бабуся, хтось — автор.

8 Завдання

1. Прочитай текст уголос. Спочатку читай речення самостійно, а потім повторюй з пам'яті одночасно з учителем / учителькою, чітко артикулюючи.

2. Про яку пору року написано в кожній частині тексту? Дай назви кожній частині.

Чорнобривець

1

— Паничику чорнобривчику, чом не виростаєш?

— Я расту, расту: листя — у висоту, корінь — у глибину, у чорну землю, у холодну воду, що рідним голосом говорить.

2

— Паничику чорнобривчику, а вже літо рум'яне!

— Ще почекаю, не зацвітаю: ще тому літові немає краю!

— Паничику чорнобривчику, а вже літо медове!

— Ще я розкущуся, розгуляюсь, піду квітником..

— Паничику чорнобривчику, а вже літо серпневе! Пшеницю жне, снопи кладе, палке, жарке, від сонця аж руде!

— Та ось мій цвіт на обжинковий віночок. Цвіт смаглявий, кароокий; скільки в небі зірок, стільки в мене квіток!

3

— Паничику чорнобривчику! Пізня осінь морозом пахне!

4

— Виший мене на сорочці чорнобривими нитками: темними, як ніч, червоними, як літо. Буду тобі коло серця процвітати.

Зірка Мензатюк

Розумник

Поясни, як розвивається рослина.

Порадник

Учись міркувати.

1. Про що просить чорнобривчик?
2. Відтвори складоритм виділених словосполучень і речень.
3. Розкажи про чорнобривчика.

Грайлик

Пограйтесь: частина дітей читає слова автора, а інша — слова чорнобривця.

Зразок:

Автор: Паничику чорнобривчику, чом не виростаєш?

Чорнобривчик: Я расту, расту: листя — у висоту, корінь — у глибину, у чорну землю, у холодну воду, що рідним голосом говорить.

9 Завдання

Прочитай спочатку самостійно, потім одночасно з учителем / учителькою — спершу повільно, а далі швидше. Передай вірш складоритмом. Повтори вірш з пам'яті.

Осінні хмари сірі, як слони

Великі хмари холодом нагусли.
Червоне листя падає в гаю.
Летять у вирій дуже дикі гуси,
А я слонам привіт передаю.

Леся Силенко

Порадник

Розвивай усне мовлення.

1. Прочитай вірш уголос і виразно.
2. Склади речення зі словосполученнями:

великі хмари;
червоне листя;
летять у вирій;
слонам передаю.

Розумник

Поясни, чому автор передає привіт слонам? Де вони живуть?
Куди летять дикі гуси?

10 Завдання

1. Прочитай одночасно з учителем / учителькою і друзями першу частину тексту. Спочатку читай самостійно, а потім разом з усіма (з пам'яті).

2. Розкажи про останні дні осені та прихід зими. Пригадай зміст вірша «Останній листочок» (с. 50) і тексту «Зима». Що у них спільного?

Зима

1. Помахала осінь останнім жовклим листям і попрощалася з нами. Не видно сонця. Зрідка-зрідка виходить воно погуляти. Важкі хмари табунами бродять, небо застилають. Похолоднішало.

2. Затулив нору борсук і спить. І ведмідь-волохань спить.

А маленька білочка-вертуха по гілках стрибає. Що їй! Є в неї і грибки, і горішки. Весело тарабанить дятлик на сосні. Шишки роздовбує. «Сніг-сніг-сніг...» — закричали снігурі, які щойно прилетіли з півночі.

3. Дихнув мороз, пробіг на срібних ковзанах річкою. Запурхали лапаті сніжинки. Прийшла сніжна зимонька.

Галина Демченко

Порадник

1. Пригадай, хто спить? А хто не спить? Хто стрибає по деревах? Хто тарабанить по дереву?
2. Хто прилетів із півночі? Чому вони це зробили?

11 Завдання

Прочитай. Виконай завдання до усіх частин оповідання. Розпізнай слухо-зорово, яке речення читає учитель / учителька.

Калина

1. Бабуня Настя нічого так не любить, як садити дерево. Вона каже:

— Завжди знайдеться місце, де його посадити. А хто за це не дбає, той або байдужий, або сліпий до краси.

Біля бабуниної хати ростуть вишні. За порогом повно квітів. Біля хвіртки — кучерявий бузок. А від вулиці — явори.

1. Намалюйте план, де що росте. Малюйте і розповідайте.

2. Позаторік бабуня принесла з лісу й посадила під вікном тонке деревце. Доглядала його, підливала. Воно прийнялося. Але першої весни не цвіло. Тільки зеленіло.

Другої весни викинуло білі китиці. Усі побачили, що це — калина.

Минає зима, настає тепло — і хати бабуниної не видно. Цвітуть білі вишні, пахне ліловий бузок, гіацинти, нарциси. Згодом жоржини тягнуться до порога. А явори шумлять.

Та найбуїніше квітує калина. Соловейко звив на нїй гніздо. Він тьохкає, а калина цвіте й заглядає у вікно. Соловейко тьохкає, поки калина не перецвіте.

1. Коли бабуня посадила калину?
2. Коли вона зацвіла?
3. Що цвіте?
4. Що шумить?
5. Назвіть квіти, кущі і дерева з пам'яті.

3. Закінчується літо. З кожної гілочки на калині звисають важкі червоні грона.

Сюди прилітають журавлі. Вони збираються у вирій. Сідають на калину, дзьобають калинові ягідки.

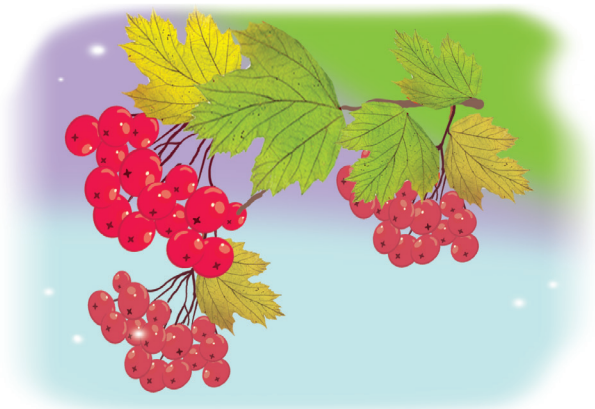
Бабуня Настя дивиться на них і наказує:

— Наїдайтеся, щоб вам було неголодно летіти в далекі краї... Летіть, та не баріться там...

А **серед зими** з'являться поласувати калиною снігурі.

Отак і живе бабуся Настя — з деревами, квітами і пташками.

Борис Харчук

1. Хто ласує калиною?

Порадник

1. Розкажи про те, як росла калина.
2. Проговори виділені слова, словосполучення, речення.
3. Розповідай про бабусю і її захоплення.

Грайлик

Пограйтесь. Візьми на себе роль бабусі. Зобрази її працю, клопоти і радість. Які у тебе турботи? Що тобі подобається робити?

12 Завдання

Прочитай. Де народилася краплинка роси? Покажи на будь-якій рослині.

Краплинка

1 частина

Уранці на маленькій стеблинці народилася краплинка роси. І захотіла вона подорожувати. Коли вийшло сонечко, піднялася вона легкою парою високо в небо і стала жити на хмарці. Кожен день сюди прилітали нові краплинки і хмарка все виростала, ставала важчою.

2 частина

Краплинка подорослішала. Вона вирішила подорожувати далі і полетіла з неба дощиком на землю. І приземлилася вона на яскравій, дуже красивій квіточці троянди. Дивилася на неї — яка ж вона чудова! От би мені колись такою стати.

3 частина

І ось одного разу, знову полетівши на хмарку, краплинка відчула холод.

— Я замерзла, — шепотіла вона. І хмарка подарувала їй платтячко, — біле, з чудовим, неймовірним візерунком.

— Тепер ти сніжинка, — сказала хмарка, — лети собі, кружляй.

І закрутилася вона у вальсі сніжинок, весела, щаслива — до нових пригод!

Галина Британ

Помічник

Зображайте дії за порядком за допомогою рухів тіла, жестів. Доповнюйте речення і розповідайте.

Народилася краплинка .

Захотіла подорожувати .

Піднялася вона .

Стала жити .

Прилітали краплинки .

Хмарка виростала .

Порадник

Учись міркувати.

1. Що далі буде зі сніжинкою? Чому ти так думаєш?
2. У якій частині говориться про літо?
3. Де у тексті розповідається про зиму?

Розумник

Склади речення до малюнків. Запиши. Сприймай слухо-зорово і відтворюй зміст розповідей друзів.

13 Завдання

1. Прочитай пісеньку про сніжинки. Вивчи і проспівай її разом із друзями.

2. Розпізнай слухо-зорово, які рядочки читає учитель / учителька. Повтори з пам'яті.

Сніжинки

Білесенькі сніжиночки,
Вродились ми з води;
Легенькі, як пушиночки,
Спустилися сюди.
Ми хмарою носилися
Від подиху зими,
І весело крутилися
Метелицею ми.
Тепер ми хочем спатоньки,
Як дітоньки малі.

І линемо до матінки —
До любої землі.
Матуся наша рідная
Холодна і суха,
Бо дуже змерзла, бідная,
Вона без кожуха.
Отож її нагріємо,
Устелимо сніжком.
Мов ковдрою, накриємо
Легесеньким пушком.

Микола Вороний

Розумник

1. Який із текстів — «Краплинка» чи «Сніжинки» — є оповіданням? Чому ти так думаєш?
2. Чи схожі за змістом оповідання і вірш? Доведи.

14 Завдання

1. Прочитай. Повтори з пам'яті спочатку кожен рядок, а потім повністю вірш.
2. Які ознаки весни описані у цьому вірші?

Скоро сонечко пригріє

Скоро сонечко пригріє,
потечуть струмки,
темний гай зазеленіє,
зацвітуть квітки.

Олександр Олесь

15 Завдання

Вивчи закликання весни. Пограйтеся.

Ластівка

— Ластівочко сизокрила,
Звідкіля ти прилетіла?
— Прилетіла я порану
Із-за моря-океану.
— Що ти діткам принесла?
— Сонця, ласки і тепла!

Анатолій Камінчук

Порадник

1. Відтвори складоритм віршика.
2. Розпізнавай слухо-зорово, яке речення проговорює учитель.

16: Завдання

1. Прочитай вірш одночасно з учителем / учителькою. Упізнай, які рядки він / вона читає. Включайся у мовлення після першого складу першого слова, яке учитель / учителька вимовляє. Продовжуй читати речення одночасно.

2. Передай вірш лише складоритмом (склад обері самостійно).

3. Повторіть разом вірш із пам'яті.

Починається весна!

Знов починається весна!..
Знов починаються дива...
То серед двору із-під снігу
раптово визирне трава,
то раптом лагідні веснянки
засіють щоки та носи
чи розщобечуться —
ще зранку —
птахи на різні голоси!

А вчора...
Вчора...
Що й казати!
Всі веселилися до сліз:
Славко —
дражнило й задирака —
Наталці проліски приніс!..
І зовсім це — не дивина:
так починається весна!

Анатолій Костецький

Порадник

1. Які дива дарує весна?
2. Відповідай своїми словами. Використовуй опорні слова:

То із-під снігу визирне (що?) .

Лагідні веснянки засіють (що?) .

Розщобечуться (хто?) .

Розумник

1. Пригадай, чому діти веселилися до сліз.
2. Поясни і продемонструй, як можна веселитися до сліз.

17 Завдання

1. Прочитай віршований опис весни.
2. Прочитай один чи два рядки і відтвори їх із пам'яті.
3. Відбий складоритм разом з учителем / учителькою, друзями.

Надійшла весна прекрасна,
Многоцвітна, тепла, ясна,
Наче дівчина в вінку...
Зацвіли, луги, діброви,
Повно гомону, розмови
І пісень в чагарнику.

Іван Франко

Розумник

Розмірковуй. З ким порівнює автор весну? Чому? Розповідай.

18: Завдання

Читайте вірш разом і відбивайте складоритм. Потім відбивайте складоритм і називайте рядки вірша з пам'яті.

А ми шпаківні будували

А ми шпаківні будували...
Як розпускалися садки,
До нас весною завітали
Веселі наші співаки.
І ціле літо, ціле літо
Вони співали нам пісні.
Повиростали їхні діти,
Такі ж співучо-голосні.

Грицько Бойко

Розумник

1. Що збудували діти?
2. Чому це була добра справа?
3. Пригадай, що для птахів будували хлопчик з татом узимку в оповіданні «Хатка для пташок» (с. 38).
4. Порівняйте зміст двох текстів.

19: Завдання

1. Прочитай. Про яку пору року йдеться? Про який місяць? Поясни свою думку.
2. Роздивися малюнок на с. 74. Які квіти зображені?

Розумник

Знай: Жито, пшениця посіяні восени, перед зимою — ОЗИМИНА. Хліба, які сіють навесні, після зими, називаються ЯРІ.

Квіти і пісні

1. Іду полем, а квітів безліч. Квітів яскравих, радісних, буйних. Вітерець їх коливає, вони хитають голівками і ваблять до себе. Зелень свіжа й чиста.

Уже озимина зросла мало не по коліна. Ярі хліба, мов той зелений шовк, прослалися перед очима. А трави, густі, пахучі, шелестять під ногами.

Травень — незабутній місяць розквіту і щастя.

Розвивай уяву.

1. Які квіти ростуть у полі?
2. Які ростуть у саду?
3. Кого ще можна уявити на полі серед трави і квітів?

2. Спинимось тут на узліссі і послухаємо пташиних пісень. Кожна пташка славить травень, і кожна славить на свій голос. Часом він буває і не дуже приємний, але, напевне, пташці здається, що вона співає найкраще. Жовта з чорними плямами іволга кричить, мов кішка. Такий уже в неї верескливий голос, у цієї красуні. Зате далеко чути. Не всім же бути солов'ями!

Деркач дере одноманітно на ближніх луках. Майже цілу добу не вгаває він.

Розвивай слухове сприймання.

1. Послухай, як співають пташки, коли будеш у лісі чи парку.
2. Скільки голосів ти розрізняєш? Дослухайся старанно.

3. Уже позліталися всі пташки, і доки не вивелись пташенята і не почалися родинні турботи, чоловіки розважають своїх жінок піснями, а самички затаїлись і тихо, вдоволено сидять на гніздах, висиджують малят.

Узлісся, луки, болото аж гудуть від радісних пісень!

1. Про що написано у третій частині оповіді?
2. Чому пісні пташок такі радісні?

Олександр Копиленко

20 Завдання

Прочитай, будь ласка. Розпізнай слухо-зорово дії хмари, які називає учитель / учителька або товариш.

Наша хмара

Як затягнеться небо сірим серпанком, і поховаються всі жучки й комашки, і стоять не шелеснуть ані травинка, ані листочок, то я вже знаю: треба чекати нашу хмару.

Хмара **живе** за лісом. Вона завжди **приходить** звідти. **Висунеться** поволі, **потягнеться**, **почухається** животом об колючі верхівки сосон і повзе на село. **Повзе, повзе...** Та й **стане** над нашою хатою. А кругом тихо... І повітря свіже, аж мокре. То хмара так мокро **дихає**. На дощ **заміряється**. А тоді як сипоне! Бо ж город у нас нічогенький — є що поливати. Великі краплі падають рясно, важко, наче

трусить вона здоровенне повне води решето. І дивись уже — лисніє од чистоти й свіжості весь город. І хилиться додолу молоде туге бадилля картоплі, темно-зелене листя буряків, пагони помідорів...

Я беру парасолю й виходжу на ганок. Нашій хмарі подякувати.

Оксана Кротюк

Порадник

1. Розвивай пам'ять. Пригадай дії хмари. Зобрази їх.
2. Розвивай увагу. Що відбувається перед тим, як виходить хмара? Прочитай вголос цю частину твору.
3. Перекажи зміст тексту, використовуючи дієслова.

Розумник

1. Чому тобі подобається дощ?
2. Яка користь від дощу людям і природі?
3. Який малюнок відповідає змістові оповідання? Поясни свою думку. Доведи словами з тексту.

Помічник

Відтвори складоритм двох останніх речень.

Розділ 5.

Про працю

1 Завдання

Прочитай уважно. Придумай назву до кожної частини. Склади план. Розповідай за планом.

Найкрасивіше і найбридкіше

1. Хлопчикові загадали в школі написати твір: «Що ти знаєш про найкрасивіше і найбридкіше». Довго думав Хлопчик і не міг утямити, що у світі найкрасивіше і що — найбридкіше. Йому здавалося, що найкрасивіше — це квітка бузку. А найбридкіше — жаба. Пішов до Дідуся та й питає: справді це так?

2. — Ні, — сказав Дідусь. — **Найкрасивіше — це людська праця. А найбридкіше те, що пускає цю працю на вітер.** Іди, походи кілька днів по землі, й ти побачиш і те, і те.

3. Пішов Хлопчик. Іде полем. Бачить: поле пшеничне половіє, нива — колосок до колоска.

— Ось і є найкрасивіше, — думає Хлопчик. — Це ж людська праця.

4. Іде далі. Підходить до школи. Бігають діти, гуляють. Одна дівчинка їсть хліб із маслом. Не доїла, кинула шматок хліба на землю, до подруг побігла.

— Це найбридкіше, — збагнув Хлопчик. — **Адже вона пускає на вітер людську працю.**

Василь Сухомлинський

Помічник

Сприймай слухо-зорово текст, який читає учитель, друзі.

Розумник

Про що міг говорити хлопчик із учителькою в школі? Про що розмовляв із дідусем? Про що розмірковував хлопчик? Подумай і запиши у зошит.

2 Завдання

Прочитай спочатку короткий текст, а потім поширений. Зачитай виділені слова, словосполучення, речення.

Хліб

Хліб із шкоринкою **золатавою**. Від вогню **позолота** в нього. Зерно в **золотому** колосі на стеблині **золоченій** гойдалося. **Золоте** проміння сонячне в себе увібрало. **Золоті** роботящі руки зерно у ріллю посіяли, урожай доглянули й зібрали. Роботящі руки зерно змололи, хліб спекли.

Розумник

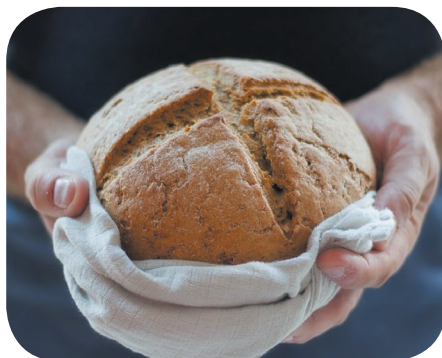
1. Чому хліб із шкоринкою золатавою?
2. Випиши із тексту однокореневі слова. Склади з ними речення.

Хліб

Принесли хліб. На столі поклали. Пахучий, теплий ще. Із шкоринкою **золатавою**. Це від вогню **позолота** в нього.

Та не тільки від вогню. **Золоте** зерно на борошно мололи. **А** зерно в **золотому** колосі на стеблині **золоченій** гойдалося, срібною росою вмивалося. **Золоте** проміння сонячне в себе увібрало. Від сонця **позолота** в хліба. Та чи тільки від нього?

Золоті роботящі руки зерно у ріллю посіяли. Урожай доглянули й зібрали. Роботящі руки зерно змололи, хліб

спекли. Роботящі руки в дім його принесли, на вишивану скатертину поклали.

І лежить на столі хліб — теплий, пахучий, руками роботящими подарований. Лежить ясний, як сонечко, і ніби промовляє:

— Любіть мене, шануйте, їжте та здоровими будьте.

Тамара Коломієць

Розумник

1. Знайди у поширеному тексті інформацію, якої не було у короткому. Доповни коротку розповідь.
2. Знайди в тексті слова про хліб.
3. Як ти розумієш приказку: «З неба хліб не падає»? Поясни.

3 Завдання

1. Прочитай текст. Читай першу і третю частину тричі: повільно, швидше і без голосу.
2. Дай відповіді на запитання.
  - Що розповіла Сашкові мама?
  - Чому мурашник ставав усе вищим і вищим?
  - Чого Сашко навчився у мурах?

Дивовижна сила

1. Кожен день, ідучи з мамою, Сашко розглядав квіти біля стежки, крапельки роси на них... І раптом він побачив маленьку гірку з прутиків і соломи і крихітних комах, які метушливо бігали по ній.

— Мамусю, а хто це?

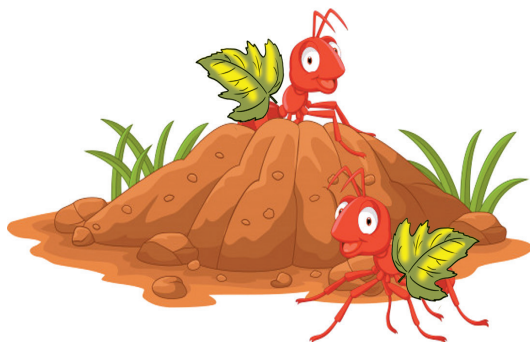
— Це мурахи, синку.

І мама розповіла Сашку цікаву історію про дивовижний світ мурах, про їх працелюбність, про дивовижну силу, яку

вони мають завдяки своїй дружбі, взаєморозумінню.

2. І тут Сашко побачив соломинку. Придивився — а під нею багато мурашок, і всі разом так дружно несуть соломинку в свій будинок — мурашник.

Щодня мурашник ставав усе вищим і вищим. І Сашко завжди дивувався: як таким маленьким істотам вдалося побудувати такий великий будинок.

3. Якось хлопчик ішов з мамою. У неї в руках була важка сумка.

— Мамо, давай я тобі допоможу. Разом зі мною тобі буде легше!

А прийшовши додому, Сашко вирішив разом із мамою прибирати в будинку. І це було так весело і швидко! І мама багато посміхалася.

— Ось які мурахи молодці, — подумав Сашко, — разом же робити щось набагато простіше і приємніше.

За Галиною Британ

Грайлик

Пограйтеся за сюжетом кожної з частин.

Зразок до 1 частини. Іде Сашко з мамою. Сашко розглядає квіти, травичку. Побачив мурах. Сашко запитав. Мама відповіла.

Прислів'я:

Де дружніше, там і сильніше.

4 Завдання

Прочитай.

1. Прочитай вірш одночасно з учителем / учителькою. Упізнайте, які рядки він / вона читає. Включайся у мовлення учителя / учительки після першого слова, яке він / вона вимовляє. Читай речення одночасно з учителем / учителькою.

2. Передай вірш лише складоритмом (склад обери самостійно).

3. Повторіть хором вірш з пам'яті.

3 днем учителя!

Є професія у світі —
Серце віддавати дітям!
Серце вчителя безкрає,
Як би він його не краяв.

Тому гідний вчитель шани.
Так, любові і пошани
За роботу непросту
І за те, що я расту!

Хай же вистачить терпіння
Передати нам уміння.
А за працю вашу діти
Щиро вам дарують квіти!

Сергій Гордієнко

Розумник

1. Розкажи, що робить учитель? Чому тебе навчив учитель? За що ти дякуєш учителеві / учительці?
2. Чого ти навчився / навчилася самостійно? А чому тебе навчили мама, тато, інші рідні?
3. Ти когось навчив / навчила хорошому? Розкажи про це.

5 Завдання

Прочитай вірш двічі. Відтвори вірш складоритмом. Вибери склад, яким будеш передавати складоритм. Наприклад, «ла». Скільки речень у цьому вірші?

Відерце

— Відерце, відерце,
Посріблене денце,
Скажи, де бувало,
Кого напувало?

— Напувало городину,
Напувало смородину,
І вербу пелехату,
І козу бородату.
І тепер не гуляю —
Горобців напуваю.

Тамара Коломієць

Розумник

1. Чи важливу роботу робило відерце?
2. Кому потрібна вода?

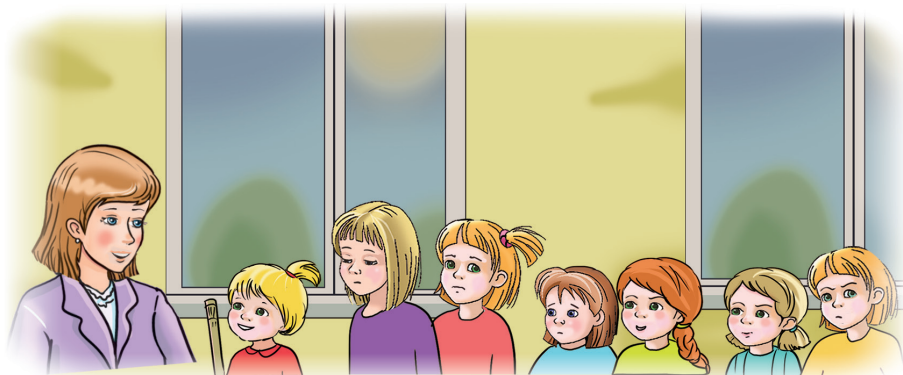
Грайлик

Пограйтеся. Частина учнів читає першу строфу, інша — другу. Потім поміняйтеся ролями.

6 Завдання

Прочитай про себе. А потім з однокласниками поділи оповідання за ролями. Чому текст називається «Сім господинь»?

Сім господинь

У нашій хаті небагато дівчаток. Тільки Оксана, та Юля, та Марина, та Христя, та Катря, та Оля, та ще Ліна...

Порахуйте, скільки їх?

Мама каже:

— Оксано, хату **підмети**!

— Добре, — обзивається Оксана, та тільки мама за двері — кричить:

— Юлько, хату **підмети**! Кому я кажу!

А Юля відповідає:

— І не подумаю. Хіба нема меншої за мене? Он Христя. Чуєш, Христе? Хату **підмети**, мама сказала!

— А чого це мені **підмітати**? — розсердилася Христя.

— Я он і місяць тому **підмітала**, і ще раніше — влітку... І минулого року раз... Не хочу. Я не маленька. Он Катря без діла сидить. Чуєш, Катре, хату **підмети**!

— Еге, яка! — обізвалася Катря. — А ось і **не підмету**. То тобі, Христино, сказали, щоб **підмела**. Так що можеш працювати. Та й Олька у нас є. Чого це Ольці така полегкість,

що вона ніколи й за віник не візьметься? А їй уже сім років. Чуєш, Олько, кидай свої ляльки. Віника бери. Хату **підмітай!**

— Оце мені лихо, — захлипала Оля. — Все Олько та Олько. **Не хочу підмітати...** Он Лінка ніколи нічого не робить. Кажуть, маленька. А яка вона маленька, коли їй уже п'ять років? Хай привчається, а то виросте за нашими спинами і не знатиме, як мамі допомагати. Чуєш, Лінко, віника бери. І Ліна не опиралася. Взяла віник і як **почала підмітати**, таку збила пилюку, що в хаті нічого не видно.

Зайшла мама.

Схопилася за серце:

— Лишенько моє, лишенько! **Правду люди кажуть: де сім господинь, там хата не метена!**

Іван Сенченко

Порадник

Розвивай пам'ять. Відтвори зміст твору за схемами:

Мама ↔ Оксана

Катя ↔ Оля

Оксана ↔ Юля

Оля ↔ Ліна

Юля ↔ Христя

Ліна ↔ підмітає

Христя ↔ Катя

Зразок: Мама: — Оксано, хату підмети!

Оксана: — Добре!

Розумник

1. Як ти допомагаєш мамі?
2. Прочитай приказку. Поясни її.

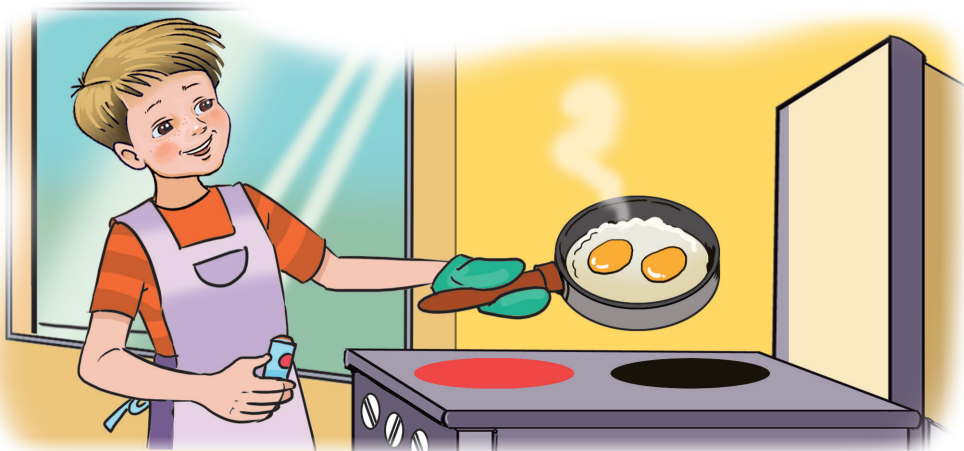
Приказка:

Дівка заплетена, а хата неметена.

7 Завдання

Прочитай оповідання. Читай і відтвори складоритм виділених речень з пам'яті. Перекажи зміст тексту за виділеними опорними реченнями.

Найсмачніша страва

Сашкові неабияк пощастило. Його дідусь — рибалка. Про рибу він знає геть усе. І **вміє готувати карасі в сметані.** Смачнючі! Сашко їх дуже любить. Дідусь і сам ці карасі любить. Але бабуня варить борщ такий, що дідусь про свої карасі забуває. Він **називає бабунин борщ добрезним.** І каже: «А насип-но мені ще отого добрезного борщу».

Сашків тато знається на грибах. У лісі йому відомі кожна стежиночка й кожен кущик. А як тато зготує печеню з грибами, Сашко зразу бере подвійну порцію. А мама все бідкається, що їй така печеня не вдається. Але насправді Сашко знає, що це вона навмисно тата підхвалює. **Зрештою, тато таки смачно готує.**

Про себе ж мама каже, що вона в кухні живе. Хто-зна, може, там їй і відкрилися якісь таємниці. Скажімо, про вареники. Таких смачнючих вареників Сашко не їв ніде.

Та що там казати? Охочий він і до карасів, і до печені, й до борщу. Хто б це не любив такої смакоти? **Та ось уже тиждень як навчився Сашко сам готувати яєчню.** А чи є що краще од білої яєчні на два жовтих ока, яку сам готувати вмієш?

Оксана Кротюк

Порадник

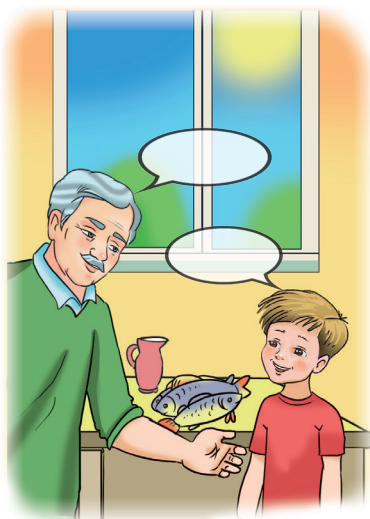
Розвивай пам'ять, увагу, мовлення.

1. Що вміє готувати дідусь?
2. Що добре готує бабуся?
3. Що вміє готувати батько?
4. Яку страву готує смачно мама?
5. Що навчився готувати Сашко?
6. Що вмієш добре робити ти?

Розумник

1. Напиши рецепт твоєї улюбленої страви.
2. Розкажи доступними тобі засобами мовлення, як її готувати.
3. Склади речення до малюнків.

8 Завдання

Прочитай виділені речення, словосполучення, слова. Читай кожне слово, словосполучення і відразу їх повторюй з пам'яті.

1. Скажи, про що оповідання. Перекажи текст стисло.
2. Прочитай повний текст. Повторюй кожне речення одночасно з учителем / учителькою, друзями.
3. Розпізнавай, яке речення читають учитель / учителька, друзі.

Найледачіший у світі кіт

Лежав Кіт. Дівчинка поставила перед ним дві тарілки — одну зі сметаною, другу — з молоком.

Кіт подумав: це дівчинка принесла мені частування. Але що краще: сметана чи молоко? Кіт

збирався подумати, що краще, але не міг думати — такий він був ледачий.

Коли це у відчинене вікно залетів горобець. Залетів, сів на стіл і клює там якісь крихти. Тепер перед Котом було вже три смачні речі: сметана, молоко і горобець. Та хіба легко зважитися, що з цих трьох речей найсмачніше? Кіт збирався подумати, що ж найсмачніше, але думати було важко. Він заплющив очі й заснув.

Це був найледачіший у світі Кіт.

Василь Сухомлинський

Грайлик

Зобразить рухами, діями найледачішого Кота. Чому він найледачіший?

Розумник

Відтвори мнемовіршик. Чим відрізняється кіт із цього віршика і тексту на с. 88? Поясни свою думку.

На порозі ситий кіт

Миє лапкою живіт.

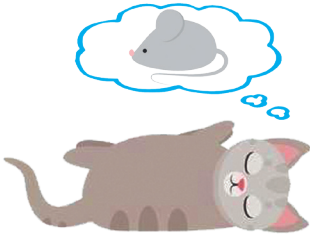
Що це з'їв він нишком?

Чи, бува, не мишку?

Ні, — коточок проказав, —

Я сметанку всю злизав.

Лілія Яковенко

Помічник

1. Добери складоритм до рядочків вірша.
2. Постав їх у правильній послідовності.
3. Розповідай вірш на основі складоритму.

та таТА та ТАта
 ТАта ТАтата таТА
 та таТАта Тата та
 та таТАта та таТА
 та таТАта татаТА
 та та та та ТАта.

Розділ 6.

Набираємося мудрості

1 Завдання

Прочитай текст спочатку повністю, а потім — виділений уривок. Читай і повторюй кожне речення з пам'яті.

Красиві слова і красиве діло

Серед поля стоїть маленька хатина. Її побудували, щоб у негоду люди могли сховатися й пересидіти в теплі.

Одного разу серед літнього дня захмарилося й пішов дощ. А в полі в цей час було троє хлопців. Вони сховалися в хатинці й дивилися, як із неба ллє, мов з відра.

Коли це бачать: до хатини біжить ще один хлопчик. Незнайомий. Одежа на ньому була мокра, як хлющ. Він тремтів од холоду.

І ось перший із тих хлопців, які сиділи в сухому одязі, сказав:

— Як же ти змок на дощі! Мені жаль тебе...

Другий теж промовив красиві й жалісливі слова:

— Як страшно опинитися в зливу серед поля! Я співчуваю тобі...

А третій не сказав ні слова. Він мовчки зняв із себе сорочку й дав її змоклому хлопчикові. Той скинув мокру сорочку й одягнув суху.

Гарні не красиві слова. Гарні — красиві вчинки.

Василь Сухомлинський

Порадник

1. Поділи текст на частини.
2. Склади план оповідання.
3. Перекажи зміст тексту.

Помічник

1. Прочитай тричі виділені слова автора. Розпізнай, яке речення читає учитель / учителька, товариш.
2. Частина учнів говорить від імені першого хлопчика, а друга — від імені другого. Третя група розповідає, що зробив третій хлопчик.
3. Розпізнай слухо-зорово і перекажи зміст розповіді товариша, подруги.

Розумник

1. Відтвори складоритм одного речення з виділеного тексту.
2. Запропонуй однокласникам знайти це речення у виділеному уривку.

Грайлик

Зробіть інсценівку. Побудуйте із двох стільців хатку. У ній сидять троє хлопців. До хатки прибіг четвертий хлопчик. Говоріть і виконуйте дії.

2 Завдання

Прочитай. Чи хочеться тобі бути таким / такою, як Миколка? Чому?

«Чемний» Миколка

Примчав Миколка до школи, не спізнився — саме перед дзвоником. Але чергова біля дверей зупинила його. Ще й зауважила суворим голосом:

— Поглянь-но, якого бруду на ніс. Чом ноги не витер?

Глянув Миколка — справді, сліди на підлозі. Надворі сніг з дощем. Онде які чорні сліди...

Притулив Миколка руку до грудей. І так вже ввічливо мовив:

— Візьми, **будь ласка**, ганчірку та витри підлогу. Ти своє чергування мусиш нести відмінно, чи не так? А мені треба до класу поспішати. А то спізнюся!

Обурена чергова тільки зойкнула, та Миколка вже біг сходами.

Кваплячись, він так штурхонув якогось малюка, що той аж упав.

— Ти чого штурхаєшся? — зарепетував малий, розмазуючи сльози.

— **Пробач, будь ласка!** — стенив плечима Микола й махнув іще на три сходишки вгору.

І знову штовхнув, уже іншого учня.

— Тобі що — місця мало? — спитав хлоп'як, потираючи забите об ґратки поручнів коліно.

— А ти не плутайся під ногами, коли бачиш, що я йду! — кинув Миколка. І додав, навіть трохи вклонившись: — **Пробач!**

До класу він забіг найперший. Смикнув за кіски Оксанку, яка саме відчиняла двері. Проте не забув сказати лагідним голосом:

— **Спасибі**, що пропустила. Бо мені ще треба вірш повторити.

Але Оксанка відказала сердито:

— Який ти невихований, Миколко.

— **Дурниці!** — відповів той. — Хіба я не кажу «дякую», «будь ласка», «пробач»? А ти — «невихований, невихований». Ти, Оксанко, щось наплутала.

Алла Потапова

Порадник

Розвивай пам'ять.

1. Виділи слова Миколки та інших дійових осіб.
2. Скільки осіб говорили з Миколкою? Хто?
3. Кого Миколка зустрів спочатку, а кого — потім?
4. Поділи текст на частини так, щоб у кожній частині була описана зустріч Миколки з іншими особами. Скільки частин?
5. Склади план розповіді.

Грайлик

Розіграйте кожну сценку. Говоріть своїми словами.

Розумник

1. Хто невихований? Чому?
2. Хто щось наплутав? Чи це так?

3. Склади і запиши речення до малюнків.

3 Завдання

Прочитай. Відстукай складоритм. Знайди потрібні рядки за складоритмом, який називає учитель / учителька.

Зразок: таТА таТАта Тата татаТАта

Знайшов мурашка гарну бадилину.

Мурашки думають про зиму

Знайшов мурашка гарну бадилину.

Везе-везе... везе-везе...

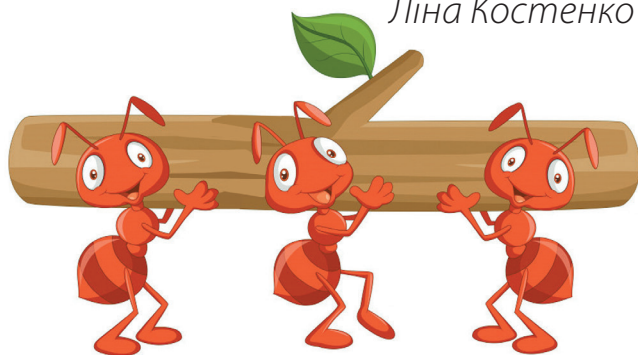
І так, і сяк, і вгору, і в долину! —

така важка, ніяк не доповзе.

Прийшла на поміч різна комашина,
ще й коника гукнули стрибунця.

Три дні, три ночі царство мурашине
рубало бадилинку на дровця.

Ліна Костенко

Розумник

1. Поясни зміст прислів'їв:

Одна бджола багато меду не принесе;

Людина без друзів – що дерево без коріння.

2. Склади розповідь із власного досвіду, як друзі допомагають одне одному.

4 Завдання

Прочитай голосно, а потім тихо. Поділи текст на частини. Добери назву до кожної частини тексту із поданих:

- Зустріч Клави із дівчатками.
- Клава вийшла у двір.
- Клава грається м'ячем.
- Прохання дівчаток.
- Дівчатка образились.
- «Доброта» Клави.

Новий м'яч

Вийшла Клава у двір з новеньким м'ячем. Одразу до неї дівчатка підбігли.

— Давай пограємось, — кажуть.

А Клава притисла до себе м'яча, насупилась, відповідає:

— Я з ним ще сама не гралась. Я тільки спробую.

І почала долонею бити м'яч об землю. Легко підстрибує м'яч. То червоний бік покаже, то синій, а то закрутиться так, що аж в очах мигтять. А дівчаткам ще дужче хочеться в м'яча погратись.

— Ну давай же, — нетерпляче просять вони.

— Я ще лівою рукою трошки пограюсь, — відповідає їм Клава.

А сама і лівою, і правою грається — нікому м'яча не дає.

Постояли, постояли дівчатка та й почали помалу розходитись.

Раптом м'яч вислизнув з Клавіних рук і пострибав під паркан у куці. Кинулась Клава за ним — не наздогнала. Нахилилась до куща, а там кропива, кусюча така! Усю руку Клаві нажалила. Не може Клава м'яча дістати.

— Дівчатка! — загукала вона. — Та куди ж ви? Давайте в м'яча гратись.

А дівчатка й кажуть:

— Сама тепер грайся!

Олег Буцень

Порадник

Розвивай увагу і пам'ять.

1. Яка була пора року? Чому ти так думаєш?
2. Зобрази дії дівчат і розкажи зміст твору.
3. Запиши ці дії. Знайди слова-підтвердження у тексті.

Розумник

Придумайте оповідання про дівчинку, яка відразу запросила подруг погратися з нею новим м'ячем.

1. Як би розвивалися події?
2. Як вчинять дівчатка, якщо м'яч закотиться у кропиву чи калюжу?
3. А що б вони зробили, якби м'яч викотився на вулицю? А ти?

Приказка:

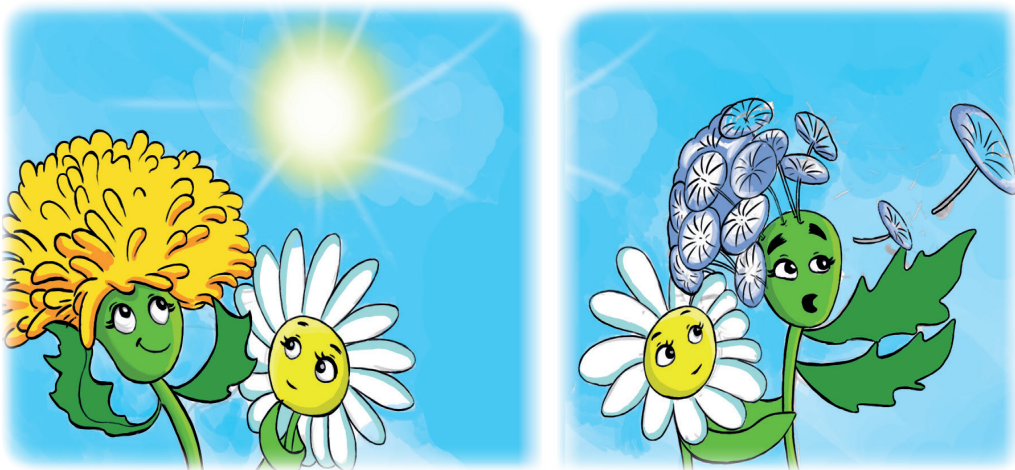
І сам не дам, і другому не дам.

5 Завдання

1. Прочитай у 1-й частині виділений текст «про себе». Повторюй з пам'яті кожне речення уголос разом з учителем / учителькою, друзями (одночасно).

2. Прочитай другу і третю частини тексту. Поміркуй над їхнім змістом.

Хвастлива кульбабка

1. Серед зеленого поля майоріли кульбабки, ромашки, волошки... Над ними літали різнокольорові метелики. Кругом краса!

Якось долинула до однієї жовтоголової кульбабки розмова дідуся з онукою, яка збирала квіти для свого віночка.

— Дідусю, ця квітка — одне велике сонце, яке вранці будить мене, — промовила дівчинка і спрямувала свій погляд на кульбабку.

— Справді, Оленко, якщо уважно придивитися, то воно й так...

Вони пішли, а кульбабка все міркувала й міркувала, що навіть сон їй наснився, начебто вона — денне світило.

2. Загордилася. Хвалить-вихваляє себе цілісінький день.
— Я — сонечко! Подивіться, яка я гарна... Дякуйте мені,
що поруч зі мною на полі зростаєте...

— Воно усім гріє, дає життя. А ти? — відповіла їй Ромашка, яка росла біля неї.

Сонце дивилося на них і мовчало.

3. А наступного дня жовта квітка укрилася білим пухом, який зірвав і поніс вітер.

Уже ніхто з мешканців поля не пізнав хвастливу красуню. Де ж вона поділася?

Людмила Кибалка

Порадник

1. Чому кульбабка загордилася? Про що сказала ромашка кульбабці?
2. З чим Оленка порівняла кульбабу? Чому?
3. Розкажи, що сталося з кульбабкою.

Розумник

1. Добери назву до кожної частини тексту із поданих або придумай свою:
  - Розмова дідуся й онуки.
  - Кульбаба хвалиться.
  - Мудре сонечко.
2. Розкажи зміст кожної частини.

Грайлик

Відтворіть розмову дідуся і дівчинки своїми словами. Інсценуйте оповідання.

6 Завдання

Прочитай оповідання «про себе». Прочитай виділений текст одночасно з учителем / учителькою і однокласниками.

Любіть книгу!

Не дуже любив книгу Василько. І не дуже чемно з нею поводився. От одного вечора ліг спати та й узяв книжку перед сном почитати. А Василько знав: якщо книжку читаєш лежачи — псується зір і псується книжка. Лежить Василько, читав і задрімав.

чи — псується зір і псується книжка. Лежить Василько, читав і задрімав.

А книжка — бух! — на підлогу. Аркуші в книжці й пожмакалися. Добре заснув Василько, так міцно, що й од «бух!» не прокинувся.

І сниться Василькові, що він — книжка.

От бере його, книжку-Василька, Оленка, що теж не дуже поважає книжку, бере, читає й водночас обідає. Борщ із ложки — кап! — та на Василька-книжку. Йому пече, йому неприємно, що на нього борщ капає, та нічого не вдіє Василько, бо він — книжка.

А потім ухопили Василька-книжку Мишко і Вова й давай на ньому різні дурниці писати: «Читав Вова», «Цікава книжка», «Колька — дурень» — отаке понаписували. Так ніби хтось у грязюку перо вмочив та й бруднить, грязнить Василька-книжку! Далі ще гірше!

Оленка почала Василька-книжку ножицями різати — малюнки вирізати. Болить Василькові, аж «рятуйте!» хоче крикнути...

Тільки-но Оленка ножиці забрала, як хтось гарячу праску поставив на Василька-книжку. Дим із нього йде! Пече йому!

Уже Василько не книжка, а шмаття... Так гірко та боляче зробилося, що він аж прокинувся.

— Ой, що зі мною зробили?

А потім, здогадавшись, що то був тільки сон, зітхнув легше. А зітхнувши, подумав та й гасло про книжку склав: «Бережи книжку — це твій друг!».

І ніколи вже не псує Василько книг, та й товаришів соромить, коли хтось із них не береже книжку.

За Остапом Вишнею

Помічник

1. Зобрази дії Василька, описані у виділеному тексті, і проговори їх.
2. Перекажи зміст тексту, який ти сприйняв / сприйняла з розповіді товариша (подруги), його (її) дій, жестів.

Порадник

Розвивай увагу, пам'ять, мовлення.

1. Повтори з пам'яті, що робила з книгою Оленка?
2. Хто ще погано поведився з книгою?
3. Який висновок можна зробити з прочитаного? Підтверди словами з тексту.
4. Інсценуй оповідання.

Розумник

1. Чи знаєш ти, як виготовляють книгу? Спитай в учителя / учительки, батьків.
2. Склади план розповіді «Як роблять книгу». Розкажи.

7 Завдання

1. Прочитайте вірш разом двічі.
2. Передай вірш або його частину складоритмом.
3. Розпізнай, які рядки передає учитель / учителька складоритмом.

Джмелик і метелик

Прилетів малий Метелик,
А у нього друг є Джмелик.
І удвох вони літають —
З квіточок пилок збирають!
Ось потрапив в сіть Метелик
Павукову... Де ж той Джмелик?
«Друже, порятуй! — кричить, —
Дорога є кожна мить!»
Поспішив до нього Джмелик:
«Ось і я, малий Метелик!
Зараз я тебе врятую —
Павукову сіть зруйную!»
Знов літає наш Метелик!
Справжній друг у нього Джмелик

Юлія Еней

Розумник

1. Хто є друзями? Що вони робили удвох?
2. Хто зробив сіть? Хто у неї потрапив? Хто врятував?
3. Розкажи про своїх друзів.

Помічник

Поділи вірш на частини. Перекажи зміст кожної частини своїми словами.

Розділ 7.

Казки

1 Завдання

1. Прочитай казку. Виділені речення читай про себе, повторюй вголос разом з учителем / учителькою, друзями (одночасно). Повторюй з пам'яті.

Їжачок-сонечко

1. Один їжачок пішов до перукарні. Там його раз-раз — і підстригли та ще й пофарбували в жовтий колір. Сказали, для краси.

Пішов їжачок назад до лісу. А назустріч йому зайчик. Не впізнав.

— Ти хто? — питає.

— Я — сонце, — каже жовтий їжачок. — **Тільки я дуже зголоділо, от і впало з неба.**

Заєць глянув на небо — а там і справді сонця немає! Був саме похмурий день.

— Ой! — сказав зайчик і заплакав. Злякався, що сонечко впало.

— Не плач, — каже їжачок. — Мене треба як слід нагодувати, та ще в кошик їжі дати, і тоді я на небо повернуся.

2. Побіг зайчик до звірят:

— Так і так, — каже, — треба сонце нагодувати, бо погано буде!

А на небі хмари, сонця нема й нема! Повірили звірята. Зі всього лісу їжу зібрали. Жовтий їжачок так наївся, що ледь не луснув.

Ще й повнісінький кошик пиріжків отримав на дарунок.

3. Узяв він кошика, попрощався та й пішов собі — ніби на небо.

Аж тут саме вітер повіяв, хмари порозганяв — і на небо викотилося сонечко! Зраділи звірі. Писочки позадирали, кричать:

— Сонечко, сонечко, ну як — посмакували тобі наші пиріжки?

Сонечко мовчить. А їжачкові пиріжків на цілу зиму вистачило.

Марина та Сергій Дяченки

Порадник

Дай назву кожній частині тексту. Ці речення можуть бути планом розповіді? Запиши план. Перекажи текст за планом.

Розумник

- 1. Чому їжачок був жовтого кольору? Доведи свою думку реченнями з казки.**
- 2. Які почуття були у зайчика, а також інших звірів? Знайди речення про це у тексті.**
- 3. Як ти вважаєш, яким був їжачок? Розкажи. Поясни свою думку.**

Граїлик

Пограйтеся. Зображайте зміст казки рухами, жестами і розповідайте.

2 Завдання

Прочитай. Що робив кабан? Назви його дії. Зобрази їх. Про що думав дуб? Про що він попереджав кабана?

Кабан під дубом

Жив у лісі Кабан, годувався жолудями великого Дуба. Наївся раз добряче жолудів, та й став підривати коріння Дуба.

— Навіщо ти риєш? — питає Дуб. — Там моє коріння. Як підриєш, то всохну.

— То й сохни! — відказує Кабан. — Хіба мені що? Щоб жолуді були!

— Та жолуді з мене! — каже Дуб.

А немудрий Кабан не слухав. Щодня рив під Дубом яму все більше і більше, аж доки Дуб не всох і не перестав родити жолудів.

Аж тоді зрозумів Кабан, який він був нерозумний.

Українська народна казка

Порадник

Розвивай пам'ять і мислення.

1. Випиши виділені дієслова.
2. Склади з ними речення, не користуючись текстом.
3. Розкажи про Кабана.
4. опиши дуб. Намалюй дерево до і після пригоди з Кабаном.

Розумник

Чи може людина також завдати собі такої шкоди?

3 Завдання

Прочитай виділені слова, словосполучення і речення. Як ти думаєш, про що буде казка? Скільки метеликів? Що трапилось? Якого вони кольору? До яких квіток вони звертались?

Три метелики

1. Були собі три метелики: один **білий**, другий **червоний**, а третій **жовтий**. Вони **весело** літали цілий день у великому саду, в сонячному світлі, **перелітали з квітки на квітку**, куштували медок і **летіли далі**.

Час дуже швидко минав. Вони так загралися, що й не зогляділися, що сонечко сховалося за хмари і **пустився дощ**.

Змокли метелики. Полетіли вони до своєї хатки, аж там біда: двері замкнені, а ключа ніде не можна знайти.

Чому крильця метеликів стали важчими?

2. Що тут вдієш? За той час, що стояли перед дверима та не знали, що робити, змокли страшенно. Насилу вже крильцями ворушили. Ледве долетіли до тюльпана, **червоного з жовтими крапочками**. Попросили його захисту:

— Любий **тюльпанчику**, просимо тебе, відчини свій келих та сховай нас від дощу!

Тюльпан подивився на них і промовив:

— **Жовтого й червоного прийму**, а білий нехай зостанеться надворі.

Але обидва метелики, жовтий і червоний, промовили:

— Коли ти не хочеш захистити нашого братика, білого метелика, то й ми краще на дощі будемо мокнути.

Будьте уважними. Чому тюльпан згодився заховати червоного і жовтого метеликів?
Знайдіть відповідь у цій (2) частині тексту.

3. Метелики сумні **полетіли до білої лілеї**. Попросили її, щоб сховала їх від дощу, але вона погоджувалася прийняти **тільки білого**. Тоді й він промовив:

— Сам-один не хочу ховатися в тебе! Або вже разом зі своїми братами десь знайду захист, або вже вкупі бідувати будемо.

Будьте уважними. Чому лілея згодилася заховати лише білого метелика? Знайдіть відповідь у цій (3) частині тексту.

4. Почуло це з-за хмар **сонечко**, і схотілось йому **побачити тих приятелів, що так один за одного обстоювали**. Продерлося крізь хмари й кинуло на метеликів своє проміння. Зараз крильця їм висохли, і самі вони **зігралися і знов літали, танцювали й раділи, як давніш, аж до самого вечора**. А як сонечко зайшло за гору, то метелики полетіли додому спати.

Леся Українка

Розумник

1. Чому сонечко захотіло зіграти метеликів?
2. Чому метеликів можна назвати вірними друзями?
3. Розкажи про метеликів коротко. Пригадай: що з ними трапилось? Куди полетіли метелики? Звідки прийшла допомога?

Грайлик

Відтворіть у грі будь-яку частину тексту або весь текст.

4 Завдання

1. Прочитай вірш. Як ти думаєш, хто розповідає вірш: хлопчик чи дівчинка? Чому? Зверни увагу на закінчення в дієсловах.

2. Склади план. Перекажи зміст казки «Рукавичка» за планом.

Казка про рукавичку

Вчора Галочка-сестричка
Казку прочитала,
Як у лісі рукавичка
Звірам додом стала.

**Я покинув рукавичку
за городом, там, де ліс.**

**Та ні зайчик, ні лисичка
й вовк у неї не заліз.**

Мабуть, дуже замала
в мене рукавичка.

**Взяв у мамі зі стола,
З ліжка у сестрички.**

**Рукавичок, мабуть, з п'ять —
в ліс відніс —**

хай звірі сплять.

Я не знаю, як було,

Що у лісі сталось,

А мені не повезло —

Від усіх дісталось.

Платон Воронько

Грайлик

Зобразіть дії хлопчика, мамі, сестрички. Використовуйте рухові дії, жести. Говоріть.

Порадник

1. Прочитай і відтвори з пам'яті виділені речення і слово-сполучення. Запиши їх складоритм.
2. Чому звірі не оселились ні у маленьких, ні у великих рукавичках?
3. Кому від усіх дісталось? Назви людей, які образились на хлопчика. Чому вони образились?

Розумник

1. Пригадай казку «Рукавичка». Хто ще зі звірів був у казці?
2. Розстав на малюнках цифри, які позначають послідовність подій.

5 Завдання

1. Прочитай. Виділи і проговори слова мишки, слова лева і слова автора.
2. Прочитай за ролями діалог лева і мишки.

У пригоді

(Казка)

Пішов раз лев на полювання й зустрів мишку. Хотів її з'їсти, вже й лапою притиснув. А мишка й каже йому:

— Ой, леве, могутній володарю! Не їж мене, змилуйся наді мною, бідною мишкою! Я тобі за все те в пригоді стану!

Засміявся лев:

— Ти мені в пригоді станеш? Якась нещасна мишка — мені, цареві над звірами, в пригоді можеш стати?! В якій же це пригоді?!

— А хто може теє знати, — каже мишка, — тільки благаю я тебе — зглянься наді мною!..

Зглянувся лев, пустив мишку. Подякувала вона й побігла швиденько до своєї нірки.

Коли це, через якийсь час, попався лев у сітку. Б'ється в ній, нічого не зробить — ще гірше заплутався. Аж де не взялась мишка. Одну петельку перегризла, другу... Як заходилась, то таку дірку у сітці зробила, що й лев виліз! Тоді мишка й каже левові:

— А що, бачиш, і я, маленька мишка, тобі в пригоді стала!

— Бачу, — каже лев, — віддячила ти мені і навчила мене!... Спасибі тобі.

За Оленою Пчілкою

Граїлик

Пограйтеся. Хтось хором називає слова автора, інша група — слова мишки, а третя група — слова лева. Розповідайте своїми словами, зображайте всі описані дії.

Розумник

1. У чому мудрість цієї казки?

Можна міркувати так: хоч мишка маленька, але стала могутньому левові у пригоді, адже вона врятувала його. Лев сильний, але буває, що йому потрібна допомога маленької мишки.

2. А як у житті? Наведи приклади.

Помічник

Запиши у зошит складоритм виділених речень.

6 Завдання

Прочитай текст частинами. Дай назву кожній частині тексту. Склади план розповіді. Розкажи.

Про дівчинку Наталочку і сріблясту рибку

1. У гірському глибокому озері жила маленька срібляста рибка. У тому самому озері плавав великий білий лебідь з довгою шиєю і могутнім дзьобом. Одного разу зустрів лебідь рибку і хотів її з'їсти. Стала срібляста рибка проситися:

— Не їж мене, лебедю, красеню білокрилий, велетню чорнодзьобий!

1. Хто хотів з'їсти рибку?

2. Як просилася рибка?

2. Сказав тоді лебідь:

— Дістань мені черевички, бо лапи мої у воді мерзнуть. Дістанеш, тоді я тебе не їсти-му. Не дістанеш — з'їм.

Швидко попливла рибка по озеру шукати черевички. Кругом побувала, на дно спустилася, ніде черевичків для лебедя не знайшла.

1. Про що попросив лебідь рибку?
2. Для чого йому потрібні черевички?
3. Де рибка могла шукати черевички?
4. А на березі рибка могла шукати черевички? Чому?

3. Підпливла тоді рибка до берега під очерет і заплакала. Почула той плач жабка-скрекотушка і питає:

— Рибко срібляста, чого ти плачеш?

Розповіла рибка жабці про своє горе.

— Я тобі допоможу, — сказала зелена жаба, — подожди тут мене. Залишила рибку між очеретами, а сама на берег виплигнула і заквакала: «Ква-ква, ква-ква, ква-ква!»

1. Чому плакала рибка? Хто згодився їй допомогти?
2. Жабка сама могла допомогти чи надумала когось іще попросити про допомогу?

4. Почув це горобчик-молодчик, що сидів на високій вербі, і у відповідь зацвірінчав: «Цвірінь-цвірінь, цвірінь-цвірінь!» Розповіла жабка горобчикові про біду сріблястої рибки і попросила допомогти дістати черевички. Полетів тоді

горобчик-молодчик у садок, де гуляла маленька дівчинка Наталочка. Як довідалась Наталочка, що лебідь рибку хоче з'їсти, швиденько принесла горобчикові свої червоненькі черевички і наказала: «Лети швидше, швидше, щоб рибку врятувати!»

1. Хто допоміг жабці?
2. А хто допоміг горобчику?

5. Горобчик-молодчик полетів і віддав черевички зеленій жабці-скрекотушці. Жабка плигнула у воду і подала їй рибці сріблястий.

Зраділа рибка, зараз же попливла до лебедя. Черевички ті лебедеві дуже сподобалися, і він пообіцяв тую рибку сріблясту не чіпати. Переказала свою подяку срібляста рибка жабці-скрекотушці. Жабка — горобчикові-молодчикові. А горобчик — Наталочці.

Микола Трублаїні

Помічник

Прочитай виділені у першій частині тексту речення, словосполучення і слова повільно і чітко, потім — швидко. Розпізнай, який текст із виділеного читає учитель / учителька. Читай одночасно з ним / нею. Повторюй з пам'яті.

Розумник

1. Пригадай, з чого почалися добрі справи.
2. А кому потрібна була допомога?
3. Перелічи, хто хотів допомогти рибці. А хто допоміг?
4. Назви ланцюжок переказування подяки від рибки до Наталочки.

7 Завдання

1. Прочитай. Розпізнай слухо-зорово, яке речення читає учитель / учителька. Повтори його з пам'яті.
2. Опиши ялинку. Використовуй виділені словосполучення. Відтвори їх складоритм.

Лускунчик і мишачий король (Уривок)

Видно, діти цілий рік були дуже **чемні й слухняні**, бо ніколи ще Дід Мороз не приносив їм стільки **пречудових подарунків**, як цього разу. Велика ялинка посеред вітальні була рясно **обвішана золотими й срібними яблуками**, і на кожній гіллячці, наче пуп'янки й квітки, вабили око **обцукровані мигдалеві горіхи, барвисті цукерки та інші ласощі**. Проте, мабуть, найбільшої краси ялинці додавали сотні **маленьких свічок**, що, мов зірочки, поблискували в її темному вітті. Ялинка променіла ними і привітно запрошувала дітей скуштувати її квіток та плодів. А навколо неї чого тільки не було! І все яскріло, мінилося різними кольорами, все було таке гарне, що годі й описати.

Ернст Теодор Амадей Гофман

Розумник

Розвивай уяву. Розкажи про свою ялинку. Про яку ялинку ти мрієш? Опиши її.

8 Завдання

1. Прочитай уривок з оповідання «Лускунчик і мишачий король».
2. Візьми книгу в бібліотеці та прочитай оповідання повністю.
3. Як звали дітей? Назви з пам'яті їхні іграшки.

Лускунчик і мишачий король (Уривок)

1. У вітальні радника медицини, праворуч від дверей, під довгою стіною, стояла висока шафа із заксленими дверцями — там діти клали всі ті чудові подарунки, які вони отримували кожного Нового Року. Луїза була ще зовсім мала, коли батько замовив ту шафу дуже доброму столярові, і той вставив у неї такі прозорі шибки і взагалі зробив усе так майстерно, що іграшки, коли вони лежали за тими шибками, здавались чи не кращими й привабливішими, ніж у руках.

2. У найвищій шухляді, до якої Марі й Фріц не діставали, зберігалися мистецькі витвори їхнього хрещеного батька.

Зразу під нею була шухляда на книжки, а у двох нижніх Марі й Фріц могли класти що хотіли. Проте завжди виходило так, що Марі влаштовувала житло для своїх ляльок у найнижчій шухляді, а над нею Фріц розквартирував свої війська. Так було й сьогодні: Фріц поставив своїх гусарів зверху, а Марі внизу відклала вбік мамзель

Трутхен. Вона спорядила дуже гарно вмебльовану кімнатку для нової ошатної ляльки й напросилася до неї в гості на цукерки.

Час минав, уже було недалеко й до півночі, хрещений давно пішов додому, а діти все не відходили від шафи, хоч скільки мати нагадувала, що їм час у ліжко.

Ернст Теодор Амадей Гофман

Порадник

1. Розглянь малюнок. Розкажи, що і де лежить у шафі. Згадай, як це описано у тексті.
2. Хто зробив шафу?
3. Де зберігаються твої книжки, іграшки, подарунки? Розкажи про це друзям.

9 Завдання

1. Прочитай текст.
2. Чи дивився (дивилась) цей мультфільм?

Ваяна

Маленька дівчинка Ваяна дуже любила океан. Якось вона вийшла на узбережжя. Дівчинка нагнулася за мушлею і помітила черепашеня, яке прямувало до води. Ваяна вчасно прийшла на допомогу, бо малюка ледь не вполювали голодні птахи. Несподівано океан відступив, у чарівний спосіб осушивши доріжку для дівчинки. Нітрохи не здивувавшись, вона назбирала мушель і пішла собі додому.

Батько Ваяни, Туї, був вождь племені. Він знайомив дівчинку з традиціями та веселими розвагами поселення. Мешканці острова були вдячні своїй землі за дари

природи — кокоси, рибу, зерно і навіть дивакуватого півня на ім'я Гей-Гей. Батько Туї був певен, що дочка стане чудовим лідером племені.

Коли Ваяні виповнилося шістнадцять, вождь Туї піднявся з нею на верхівку найвищої гори Мотунуї. Це священне місце, де кожен вождь клав свій камінь. Помітивши, що дочка задивилася на океан, батько вмовив: «Ваяно, прийде час, і твій камінь теж буде тут, ти — майбутнє нашого племені. І люди, про яких треба дбати, не десь там, а поряд!»

З дитячої літератури Disney

Розумник

1. У якому оповіданні ти читав / читала про океан?
2. За виділеними словосполученнями слів відтвори дії дівчинки. Потім запиши їх з пам'яті. Розповідай про Ваяну.

Порадник

1. Подивися мультфільм «Ваяна».
2. Склади план розповіді. Використовуй такі словосполучення, речення: *Ваяна любила океан; доріжка в океані; батько — вождь племені; камінь на горі.*

Грайлик

Пограйся. Будь вождем племені, хлопчику. Уяви, що ти — вождь племені. Про що розмовляв батько з дочкою? Розмовляйте.

10 Завдання

Прочитай тричі. Читай уголос спочатку повільно, потім — швидше. Утретє прочитай про себе.

Живі гриби

Пішов якимось їжак по гриби, щоб діточок нагодувати. Зима попереду довга, без запасів — ніяк не можна.

Багато грибів набрав, усім їжачкам вистачить, ще й друзів є можливість пригостити.

А Микита й Денис теж вирішили по гриби до лісу піти. Та от тільки всі гриби кудись поділися, під листочками та під гілками сховалися.

Раптом бачать хлопці під деревом невеличкий горбок, а на ньому грибів усіляких-превсіляких! І білі, і підберезовики, і маслюки!

От хлопці зраділи! Кинулися до чудового горбочка.

А той раптом скочив на ніжки та як дремене!

От хлопці здивувались! Ще не доводилося їм живих грибів бачити!

А їжак з грибами додому прибіг, усіх їжачків нагодував, ще й на зиму вистачило!

Володимир Сутєєв

Порадник

1. Назви гриби, які назбирав їжачок. Чи всі гриби можна їсти?
2. Які ти знаєш неїстівні гриби?
3. Відтвори з пам'яті події, описані у творі.
4. Запиши речення, використовуючи подані фрагменти речень:

зима попереду довга
усі гриби кудись поділися
раптом скочив на ніжки та як дремене
ще й на зиму вистачило

Розумник

1. Кому більше пощастило: Микиті й Денису чи їжачкові?
2. Хто назбирав грибів? Де? Коли?
3. Яких грибів могли б назбирати хлопці?
4. Які ти ще знаєш назви грибів?

Помічник

1. Чому радів їжак?
2. Знайди у тексті та прочитай про це.
3. Назвіть складоритм третього речення в оповіданні:

таТАта таТА таТА таТА татаТА ТАтата та ТАта та
таТАта татаТАта.

Грайлик

Пограйтеся. Хтось — автор, хтось — їжак, хтось — хлопці.
Розкажіть своїми словами.

Розділ 8.

Свята

1 Завдання

1. Прочитай уважно.
2. Що ти дізнався / дізналася про Святого Миколая?
3. Які подарунки тобі хочеться отримати на свято?

Святий Миколай

Розділ 1.

Давно-давно, жив у місті *Мира*, на південному заході Малої Азії, у провінції *Анталія* в *Туреччині* хлопець **Миколай**. Був він сирота. Його батько й мати померли, залишивши синові велике майно.

Знайди на мапі країну, у якій жив Святий Миколай.

У серці Миколая була велика **доброта**, і він вирішив роздати своє майно бідним. Та тільки ж був він дуже **несміливий** і тому почував себе **нещасливим**. У безсонні ночі виходив Миколай на плаский дах свого дому й дивився на бідні домівки. Біля них спали їх убогі мешканці. У домівках, нагрітих вдень гарячим сонцем, було душно, отож люди лягали спати перед порогом на землі. Лежали вони в лахмітті, подертому на важкій праці в копальнях мармуру. Спали тут і малі діти, які ніколи ще не зазнали в житті радості.

І стискалося серце Миколая від людського горя. Він думав: «Як допомогти бідним дітям?».

1. Що таке мармур? Знайди і розкажи!

2. Добери з поданих рис ті, які характеризують Миколая: добрий, несміливий, нещасливий, сумний, скупий, вдумливий, справедливий.

Розділ 2.

І ось **однієї ночі** поклав Миколай повен міх усякої їжі: м'яса, хліба, медяних паляниць, фініків, а також одежі й грошей, і непомітно вийшов з дому. Обережно-тихцем поклав мішок біля порога найближчої хатини, де спали бідні діти.

Уранці *придивлявся* Миколай з даху свого дому, як раділи малі діти цьому міху!

На другу ніч *вибрався* Миколай знову з повним міхом і поклав його біля іншого дому, де були діти. І такі мандрівки **повторював** він уже **щоначі**.

У місті ні про що інше тепер не говорили, як тільки про невідомого добродія. Діти не раз бачили крізь сон постать у темнім плащі, що клала мішок, але постать скоро зникала.

1. Що клав Миколай у мішок?
2. Кому він носив гостинці щоначі?
3. Чому він це робив?

Розділ 3.

А старий слуга Миколая затривожився, коли *побачив*, що в коморах щораз менше припасів. «Напевно, хтось краде їх, — подумав він. — Треба зловити злодія!»

Однієї ночі побачив слуга чоловіка у плащі з каптуром на голові. З мішком на плечах він *перелазив* через браму на

вулицю. Слуга здійняв галас, збіглися інші слуги й кинулись навздогін. Засоромлений Миколай, бо ж це був він, замість зупинитись і відкрити своє обличчя, почав утікати. Побудились і люди на вулицях, побудились і діти, і всі побігли за Миколаєм.

Першими наздогнали його діти і... пізнали свого доброго опікуна. Пізнали його плащ і мішок, повний добра.

Це не злодій! Це наш опікун! Наш добродій!

Зупинились люди, здивовані та збентежені.

— Це ж Миколай! Багатий Миколай! Ось хто цей добрий дух, що нам дарунки приносив і дітей наших від голоду рятував!

Доповни з тексту:

Побачив (кого?) ... .

Перелазив (через що?) ... .

Збіглися (хто?) ... .

Кинулись (куди?) ... .

Побудились (хто?) ... .

Наздогнали (кого?) ... .

Побудились (де?) ... .

Пізнали (що?) ... (кого?) ...

Розділ 4.

Минули роки. Миколай став священником, а потім і єпископом у Мирах. Усі шанували й любили його за **доброту**, за **ласкавість** і **мудрість**. А про діток він і далі не забував. Як тільки довідувався, що якась дитина в біді, зараз ішов до неї з потіхою й подарунками.

1. За що любили люди Миколая?

2. Про кого не забував Миколай?

Коли помер Миколай, усі пам'ятали про його добрі діла, про його святе життя, і тому став він святим для людей на землі.

І від того часу кожного року в день своїх іменин у грудні святий Миколай *ходить* по землі і *розносить* добрим дітям дарунки. *Знає* святий Миколай, що всі малі діти чемні й добрі, і *знає*, що всі українські діти мають добрі серця, люблять Бога, люблять свій рідний український народ і рідний край — Україну.

За Богданом Даниловичем

Порадник

Учись міркувати і запам'ятовувати.

1. Розкажи, що робить Миколай кожного року?
2. Прочитай уголос 4 частину оповідання. Упізнай слухозорово, яке речення проговорює учитель. Постав питання до цього речення.
3. Доповни речення (з пам'яті):

(Коли?) придивлявся (хто?) з даху свого дому, як раділи (хто?) цьому міху! На другу ніч вибрався Миколай знову з повним (чим?) і поклав його (де?) біля іншого , де були діти. І такі мандрівки повторював він уже (коли?) .

Розумник

1. Чи дарував тобі подарунки Святий Миколай?
2. Запиши назви подарунків у зошиті.
3. Напиши листа Святому Миколаю, використовуючи слова з тексту оповідання.

2 Завдання

Прочитай. Читай спочатку повільно, а потім швидко. Сприймай вірш слухо-зорово з мовлення учителя / учительки. Розпізнай, який рядок читає учитель.

Лист до чудотворця

С**в**ятий отче, Миколай!
Мою **х**ату не минай!
Подаруй мені поті**х**у
І торбину, пов**н**у смі**х**у,
І здоров'**в**'я для родини,
Красну долю для **В**країни!

Віра Багірова

1. Прочитай одночасно з учителем / учителькою, відтворюючи складоритм вірша.
2. Знайди слова на запропонований складоритм: ТАта (отче, хату, повну, сміху, долю); таТАта (торбину, потіху, родини).
3. На слухо-зоровій основі відтвори словосполучення за учителем.

Порадник

Доповни пропущені слова:

Мою не минай!
Подаруй мені
І торбину, повну ,
І для родини...

Розумник

Які емоції ти відчуваєш, коли даруєш подарунки?

3 Завдання

Прочитай уголос. Читай одночасно з учителем / учителькою: спочатку читає він / вона, а потім повторюйте речення разом.

Сію, посіваю

Щовечора перед Новим роком дідусь Демид **навчав** Андрійка **щедрувати**:

— Щедрий вечір, хато-світлице,
Сійся-родися, житечку, пшенице!..

Андрійко **співав** разом з дідусем та **уявляв**, як він **прийде** із дзвіночком до дядька Івана, потім до дядька Юхима і сам лунко, як дзвіночок, **щедруватиме**. А йому за це **дякуватимуть**, пригощаючи цукерками, горіхами. Він ще й **посіватиме** з правої руки:

— Сію, вію, посіваю,
З Новим роком вас вітаю!

— Щедрування — це дуже давній народний звичай, — зауважила мама.

— Хто давнє забуває, той теперішнього не знає, — сказав дідусь.

— Жито, пшениця теж давні, а щороку нові родять, — додав тато.

І Андрійко **тішився**, що скоро **піде щедрувати**.

Андрій М'ястківський

Помічник

1. Прочитай виділені слова. Запам'ятай їх послідовність.

2. Відтвори з пам'яті:

Співав (хто?) ... .

Уявляв (що?) ... .

Щедруватиме (хто?) ... .

Дякуватимуть (хто?) ... .

3. За допомогою складоритму відтвори щедрівку:

— Щедрий вечір, хато-світлице,
Сійся-родися, житечку, пшенице!..

— Сію, вію, посіваю,

З Новим Роком вас вітаю!

4. Які ти знаєш щедрівки?

Порадник

1. Розвивай пам'ять, мовлення. Пригадай, про що просять у засівалках, посипалках.

2. Розвивай уяву. Вибери з картинок, запропонованих учителем / учителькою ті, які відображають це свято.

Розумник

Як ти думаєш, діти чи дорослі співають засівалки? Чому ти так думаєш?

Граїлик

Зробіть інсценівку оповідання «Сію, посіваю» за ролями.

4 Завдання

Прочитай. У яку пору року відзначають Великдень?

Великдень

Ми довго чекали Великодня. Дивились на іній — уявляли білий вишневий цвіт.

Вербної неділі принесли з церкви **освячену лозу**. *Хльоскали* нею тата, маму, братиків, сестричок — так проганяли зиму, приказуючи: «Не я б'ю, лоза б'є... За тиждень — Великдень, Недалечко червоне яєчко!» **Чекали Великодня...**

От урочисто у церкві **задзвонили дзвони**. Зійшло веселе весняне сонечко і сповістило яскравим промінням: «**Христос воскрес!**». Надворі розтала крига. З'явилася зелена травиця й тихо шелестить: «Христос воскрес!».

Умиваймось, милі хлопчики й дівчатка, і притуляймо до щічок червоне яєчко, щоб завжди бути гарними. **Перехрестімося** до ікони, помолімося «Отче наш» і **сідаймо до святкового столу**, сказавши всім, хто в хаті:

— Христос воскрес!

Пообідавши, всі виходьмо з хати, хай невидимо увійдуть до неї наші родичі, яких уже немає на білому світі, й теж покуштують великодніх страв.

Винесімо худібці та птиці крихіт свяченої паски і прокажімо:

— Христос воскрес!

Радіймо, що з воскресінням Христа настала весна, і сподіваймося, що вона принесе нам щастя.

Вітаймося з усіма, кого стрінемо, словами: «**Христос воскрес!**».

А як нас привітають, відповідаймо: «**Воістину воскрес!**».

Андрій М'ястківський

Порадник

Прочитай виділені слова і словосполучення. Перекажи за ними твір. Доповни речення, запропоновані учителем / учителькою.

Розумник

Розкажи, як в Україні святкують Великдень.

5 Завдання

Прочитай.

Писанка

(Великодня казка)

— Кудкудак! Кудкудак! Знесла яйце, як кулак! — закудкудакала курка на весь двір. — Та гарне ж: схоже на білий світ. Бо в світі сонце, а в яйці золотий жовток. Кудкудак!

Під хатою на стільчику грілась проти сонечка бабуня Марія.

— Яйце? Та кругле, біленьке! Візьму його на писанку.

І вона **поклала яйце в решето** до таких же, як воно, білих та кругленьких.

Тоді розтопила віск:

— Ходи-но, Івасику, **писанки писати!**

Узяла бабуня писачок. Р-раз! — і лягла на яйце гаряча лінія. Два! — і **розкреслилось яйце навхрест.**

— Бабуню, чуєш, бабуню! — запитав Івасик. — Що це за квіточка у тебе намалювалася?

— То, Івасику, не квіточка. То знак сонечка золотого.

— Бабуню, чуєш, бабуню! — знов Івасик. — А що то за цяточки-крапочки навхрест між промінням?

— Не цяточки, Івасику. То чарівні знаки дощу.

Розписала бабуня писанку, у фарбі пофарбувала, — і стала писанка доладна, барвиста!

Настав Великдень. Покликала бабуня Марія Петрика, Івасика, Оксанку, Василинку — всіх своїх онучат.

— Нате, онучата, по писанці!

А в небі сонце сміється, світлом розливається.

За Зіркою Мензатюк

Порадник

1. Прочитай перший абзац твору.
2. Роздивися яйце сире та варене. Покрути їх. Чи відрізняються вони?
3. Про яке свято оповідання «Писанка»?
4. Перекажи текст.

Розумник

1. Прочитай виділені слова і словосполучення.
2. опиши і розкажи за допомогою опорних слів, що зробила бабуся?
3. Як звати бабусиних онуків?

Грайлик

Влаштуйте гру за змістом тексту.

6 Завдання

Прочитай.

Писанка

Розмалюю писанку,
розмалюю,
гривастого коника
намалюю.

Розмалюю писанку,
розмалюю,
соловейка-любчика
намалюю.

А сопілка буде грати,
соловейко щебетати,
а гривастий кониченко —
славно танцювати.

Дмитро Чередниченко

Порадник

Розвивай відчуття ритму, пам'ять.

1. Разом з учителем / учителькою, учнями класу одночасно проговори вірш.
2. Разом з учителем / учителькою, іншими учнями відтвори складоритм вірша.

Розумник

Намалюй писанку. Розфарбуй її. Склади вірш за зразком.

Зразок: Розмалюю писанку, розмалюю
сіренького зайчика намалюю.

Розділ 9.

Пізнаємо світ

1 Завдання

Прочитай текст частинами. Виділи у тексті цікаві для тебе факти.

Допитливим про космос

12 квітня в Україні відзначають День космонавтики. Космос завжди вабив людей. Ми про нього й досі знаємо дуже мало. Тому зібрали найцікавіше про життя у Всесвіті. Вас це точно здивує.

Факти про космос настільки неймовірні, що вам захочеться дізнаватися все більше нового. Звісно, **усі таємниці Всесвіту й досі не розкриті**. Але те, що вже дослідили науковці, важко досягнути та уявити!

Зараз космос — це все, що існує за межею земної атмосфери.

У космосі панує тиша, адже там не може поширюватися звук. Тим, хто любить помовчати, космос напевно припав би до душі.

У невагомості дуже легко **пересуватися** — космонавти просто **літають** всередині космічної станції. Але є й недоліки: м'язи **втрачають** силу, а кістки **стають** крихкими. Найбільше **страждають** ноги. Щоб **не розучитися ходити**, космонавти **вживають** вітаміни і кожен день **займаються** фізкультурою. Також у невагомості **збільшується** відстань між хребцями, і люди **трішки виростають**.

Із дитячої енциклопедії

1. Як іще називають космос?
2. Назви 3 факти про космос.

Помічник

Утвори речення, використовуючи дієслова з тексту.

У невагомості легко [ ], тому космонавти зазвичай [ ] всередині космічної станції.

Космонавти [ ] вітаміни і кожен день [ ] спортом, щоб [ ] .

У невагомості [ ] відстань між хребцями, тому космонавти трішки [ ] .

Порадник

1. Подивись фільм про космос.
2. Запиши незнайомі слова.
3. Розкажи, що ти знаєш про Всесвіт.

Розумник

1. Намалюй космічну ракету.
2. Знайди в іншій книзі чи в інтернеті ще один факт про космос. Запиши у зошит.

2 Завдання

Прочитай текст. Потім зачитай речення з виділеними словами, відтвори їх зміст з пам'яті.

Земля

Земля — **п'ята** за розміром планета Сонячної системи. Земля велика чи маленька планета? Дуже важко відповісти на це запитання. Порівняно з іншими планетами Сонячної системи Земля велика (найбільша у земній групі). Якщо порівняти її з планетами-гігантами, Земля видається дуже маленькою!

Наша планета **розташована** порівняно близько від Сонця, але щоб досягти її поверхні, сонячному промінчику необхідно приблизно 8 хвилин 19 секунд (це дуже багато, адже ніхто і ніщо у світі не може рухатися швидше за світло).

Зараз про життя на інших планетах людям не відомо. Тож Земля — **єдина у Сонячній системі**, на якій є життя. Воно на нашій планеті дуже різноманітне: люди, тварини, рослини. Уявіть, що у чайній ложці звичайного ґрунту (землі, що у нас під ногами) живих організмів більше, ніж людей на всій планеті. Які ж маленькі ці живі організми!

Тільки на нашій планеті є **головні умови існування життя** — вода і повітря: океани займають більше половини поверхні Землі — 70 %. Тільки на нашій планеті є атмосфера з достатньою кількістю кисню. Саме кисень передусім потрібний для дихання людей.

Із дитячої енциклопедії

Порадник

1. Які головні умови існування життя?
2. Що потрібно для життя людині, тварині, рослині?

Розумник

Які ти ще знаєш планети? Назви їх.

3 Завдання

Прочитай текст спочатку повільно, потім швидко. Далі читай текст абзацами і перекажуй зміст кожного з них. Розпізнай слухо-зорово, що читає товариш, подруга. Перекажи зміст тексту.

Чому вимерли динозаври?

Незважаючи на м'який клімат, достатню кількість їжі і те, що динозаври були чудово пристосовані до середовища, ці великі тварини вимерли скрізь 65 мільйонів років тому. З ними разом зникли птерозаври, іхтіозаври, плезіозаври і амоніти.

Чому так сталося? Щодо цього існує багато думок. Вважають, що на Землю упав величезний метеорит. Він викликав виверження вулканів, підводні землетруси, урагани і значне підвищення температури повітря.

Атмосфера наповнилася пилюкою, яка заважала проникати сонячному світлу і теплу цілі місяці, а може — і роки. Через це зникло чимало рослин і тварин.

Із дитячої енциклопедії

Порадник

1. Зачитай з тексту назви динозаврів. Знайди зображення динозаврів у книжках, енциклопедіях. Намалюй динозавра.
2. З допомогою інтернету склади розповідь про динозаврів.

4 Завдання

Уважно прочитай. Перекажи текст.

Чи тільки птахи вміють літати

У білки-летяги з боків тулуба, між передніми і задніми лапами, є складки зі шкіри, які покриті хутром. І коли вона стрибає з дерева на дерево, вони розправляються, що дозволяє їй перелітати на відстані більше 400 метрів. Хвіст при цьому працює як руль і гальма.

Летючі риби вистрибують із води за допомогою певних рухів хвоста і пролітають у повітрі до 100 метрів, при цьому їх широкі грудні плавники розкриваються, як крила.

Лісова жаба здійснює довгі стрибки з дерева на дерево. Завдяки перетинкам між пальцями вона може стрибати на декілька метрів.

Із дитячої енциклопедії

Розумник

1. Склади кілька речень про літаючих істот.
2. Яка тварина з тексту не намальована? Опиши і намалюй її.

Грайлик

Погrajтеся. Зобразіть рухи живих істот, описаних у тексті.

Розділ 10.

Емоції

1 Завдання

Прочитай спочатку першу частину, а потім другу.

Радість

1 частина.

Перша радість. Раніше від бабусі Дарини ніхто не встає. Сьогодні Тетянка **прокинулася** раненько, **вибігла** надвір, а бабуся вже **порається** на городі, **кущі помідорів підв'язує**.

Зачувши, як Тетянка лопотить босоніж по стежці, бабуся **розігнулася**:

— Доброго ранку, внучко!

Очі бабусині **усміхаються**, помережане зморшками обличчя аж **світиться**.

— Чому це ви так радієте, бабусю? — запитує Тетянка.

— **А радію. Бо день он який ясний та погожий! Сонцю радію. Городині, садовині сонечко силу дає. Помідори, яблука он які красуються. А дині як пахнуть! Я там одну жовтеньку нагледіла, зірвати тобі?**

Бабуся розрізала диньку, Тетянка куштувала.

— Смачна? — питала бабуся.

— Як мед!

— А чим пахне?

— Сонцем!

— Отож-то й воно! — цвіла усмішкою бабуся.

2. Прочитай виділені у тексті дієслова за порядком. Побудуй з ними речення. Розкажи про бабусю і дівчинку.

3. Знайди уривок, у якому описана радість бабусі. Розкажи, чому радіє бабуся.

2 частина.

Друга радість. А то прокинулася Тетянка — хтось тарбанить по даху. Може, кіт Рудько туди забрався та й витанцьовує?

На ганку стоїть бабуся — рада-радісінька.

— Чому це ви радієте? — запитує Тетянка. — Сонця ж нема. Хмарно.

— А поглянь: який дощик іде! Лагідний, теплий. **Напоїть земельку і вродить вона усякого збіжжя, садовини й городини. Будуть на зиму комори повні. Тому й радію.**

Бабусина радість передалася Тетянці, і гайнула вона по калюжках витанцьовувати.

— Отак! Побігай під дощем, то хутчіш підростатимеш, — приказує бабуся. — **І мені, й дідусеві, і мамі, й татові на радість!**

Василь Чухліб

1. Який звук почула Тетянка, коли прокинулася?
2. Яка користь дощику? Прочитай про це.

Грайлик

Пограйтеся. Хтось — бабуся, хтось — Тетянка. Розповідайте своїми словами.

1. Чому бабуся раділа перший раз (у 1-й частині)?
2. Чому бабуся раділа вдруге?
3. Як раділа Тетянка? Уявіть і зобразіть.
4. Перекажіть текст.

Розумник

1. Чому ти радієш?
2. Як ти радієш?
3. Хто радіє з тобою?

2 Завдання

Прочитай. Дай відповіді на запитання. Чому заплакала мати? Коли син попросив вибачення? А коли потрібно було попросити вибачення у мами?

Образливе слово

Одного разу син розсердився і згарячу сказав матері образливе, грубе слово.

Заплакала мати. **Схаменувся син, — жаль стало йому матері. Ночей не спить — мучить його совість: адже він образив матір.**

Йшли роки. Син-школяр став дорослою людиною. Настав час їхати йому в далекий край. Поклонився син матері низько до землі й говорить:

— Простіть мені, мамо, за образливе слово.

— Прощаю, — сказала мати й зітхнула.

— Забудьте, мамо, що я сказав вам образливе слово.

Задумалась мати, геть посмутніла. На її очах з'явилися сльози. Каже вона синові:

— Хочу забути, сину, а не можу. Рана від колючки загоїться й сліду не залишиться. А рана від слова заживає, проте слід глибокий зостається.

Василь Сухомлинський

Помічник

1. Розпізнай слухо-зорово, який уривок тексту читає учитель / учителька — записаний рожевим чи блакитним кольором.
2. Повтори з пам'яті той зміст, який вдалося розпізнати.
3. Чому не варто ображати маму? Чи можна когось ображати?

3 Завдання

Прочитай. Виділений абзац прочитай уголос.

Батько і син

Якось батько однієї родини, як і щодень, **прийшов** з роботи. Із серйозним виглядом обличчя він **сів** за свій робочий стіл і **взявся** за якісь паперові справи.

Маленький синочок, побачивши, що його татусь сидить сам-один у кімнаті, каже мамі:

— Я піду до татка, йому, напевно, самому сумно.

— Тато працює. У нього багато роботи... — відповіла мама.

Та син усе одно увійшов у батькову кімнату, тихо **прочинивши** двері. Став тихенько неподалік і якийсь час спостерігав, як тато зосереджено щось писав у своїх зошитах.

— А що в тому зошиті? — спитав стиха.

— Не знаю, як тобі це пояснити.

— А ти спробуй.

— Ну, якщо так... Тут інформація про дуже важливі збори, порядок денний, списки людей... Словом, усе, що я роблю протягом дня.

Синочок сумно заглянув татові у вічі і спитав:

— Тату, а ти записав туди мене?

З інтернету

Порадник

Учися спілкуватись.

1. Хто був увечері з родини вдома?
2. Розкажи, що робив батько? Хлопчик? Мати?

Розумник

1. Хто з дійових осіб прийшов, сів, взявся?
2. Про що важливе запитав синочок батька? Прочитай речення з тексту.
3. Розкажи про сум. Коли у тебе буває сумний настрій?

Граїлик

Зробіть інсценівку за змістом оповідання: хтось — синочок, хтось — батько, хтось — мама. Обговоріть.

4 Завдання

Прочитай двічі. Розділи текст на частини: перша — про ліфт і думки Стаськи, а друга — як дівчинка лякала страховиськ. Перекажи.

Про Стаську і чудовиськ

Одного разу ліфт поламався, і Стасьці довелося йти пішки до своєї бабусі на восьмий поверх.

Було це увечері, і лампочки на сходах не світилися.

А в темряві, подумала Стаська, запросто можуть водитися страховиська.

Але Стаська була дівчинкою **хороброю**, а тому страховиськ вона хоч і **боялася**, проте вирішила їх про всяк випадок **трохи полякати**.

От іде вона сходами й **жахливо** завиває:

— У-у-у-у!!! У-у-у-у!!!

Страховиська, звичайно, почули те «У-у-у-у!!!» і смертельно **перелякалися**. Будь-хто **злякається**, коли йому в темряві ось так завити.

І страховиська вирішили мерщій утікати від того завивання.

І повтікали.

Марина та Сергій Дяченки

Порадник

Учися спілкуватись.

1. Які емоції передані в цьому творі?
2. Відтвори зміст твору і передай емоції Стаськи, використовуючи виділені слова.

Розумник

1. Як ти думаєш, чи існували страховиська насправді?
2. Чому дівчинка Стаська завивала? Відповідь вибери із поданих:
  - щоб стати сміливішою;
  - щоб підняти собі настрій;
  - щоб налякати чудовиськ.
3. Відтвори складоритм речення.

От іде вона сходами й жахливо завиває.

та таТА таТА ТАтата таТАта татаТАта.

4. Повтори речення з пам'яті.

5 Завдання

Читай кожне речення самостійно. Повторюй його одночасно з учителем / учителькою, друзями.

Сонце, Сонечко та Соняшник

1. Починався літній день. На листі дерев переливались усіма барвами веселки крапельки роси. Співали птахи, тягнулися квіти до Сонця, а над ними басовито гудів Джміль.

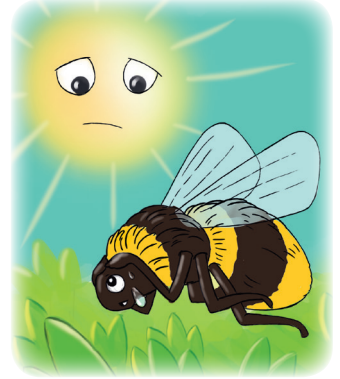
— Ж-ж-жарко...

Йому і справді було жарко.

— Ж-ж-жорстоке Сонце, ж-ж-жорстоке.

Почуло Сонце та й каже:

— Кожен день я проміння на землю посилаю, щоб черешні скоріше дозрівали, щоб пташки співали, щоб діти смаглявими ставали, а він... Він мене жорстоким назвав.

1. Які дійові особи беруть участь у цій частині оповідання?
2. Познач олівцем їх слова.

Наприклад: А — автор, С — Сонечко.

3. Прочитайте в особах цей уривок.

2. Образилося Сонце та й сховалося за хмарку. Похмуро на світі стало, квіти пелюстки згорнули, птахи замовкли, мурахи входи та виходи у своїх домівках закривати почали.

— Що робити? Що робити? Як без Сонечка нам жити? — зашепотіли дерева.

— Я тут, ось я, — сказав хтось тоненьким голоском, і всі побачили маленького червонокрилого жучка, якого і справді звали Сонечком.

— А ти можеш землю зігрівати? — спитали Дерева.

— Ні.

— А зробити так, щоб черешні поспіли? І щоб діти за-
смагли?

— Ні, не мо-жу... — зітхнуло Сонечко.

— Що ж робити? Що робити? Як без Сонечка жити? —
знову зашепотіли Дерева.

1. Які дійові особи є у цій частині оповідання? Назви їх.
2. Познач олівцем названі слова.
3. Прочитайте в особах цей текст. Перекажіть.

3. — Може, я зумію вам допомогти? — запитав Соняш-
ник.

— А ти можеш землю зігрівати? Зробити так, щоб че-
решні достигли та діти засмагли?

— Я теж усього цього не вмію, — тихо промовив Соняш-
ник.

1. Назви дійових осіб у цій частині оповідання.
2. Чого не вміє робити Соняшник?
3. Прочитайте цей текст в особах. Перекажіть.

4. А Джміль знову гуде і гуде.
— Ж-ж-жаль, квіти пелюстки
згорнули, ж-ж-жаль.

— Жаль! — обурилися Дере-
ва. — А хто Сонце образив, хто
його жорстоким назвав? Усе ти,
все ти, Джмелю!

Вони так розхвилювалися, так розгойдалися, аж вітер знявся. Злякався Джміль, почав у Сонця пробачення просити:

— Ж-ж-жити без тебе не можна, пробач мені, пробач!!!

Виглянуло Сонце з-за хмарки, посміхнулося привітно. Зраділи дерева, пташки защебетали, квіточки розкрилися, а джміль над ними гудів:

— Ж-ж-жарко... Але не дуже, не дуже...

За Іриною Прокопенко

1. Чому обурилися дерева?
2. Чому виглянуло і посміхнулось Сонечко?
3. Як природа, пташки, тварини зраділи Сонечку?

Порадник

1. Склади план.
2. Перекажи стисло зміст усього твору
3. Перекажи детально зміст оповідання.

Розумник

Зроби висновок.

1. Про які почуття розповідається в тексті? Хто поводить себе нечемно? Хто образився?
2. Що трапилось у природі?
3. А чи трапляються образи серед людей, серед твоїх товаришів? Наведи приклади.

Помічник

1. Прочитайте виділене речення у 1 частині оповідання.
2. Які барви переливалися у крапельці роси?
3. Пригадай, де написано про крапельку, краплинку? Що з нею відбувалося?

6 Завдання

1. Прочитай. Читай самостійно кожне речення і повторюй його одночасно з друзями та учителем / учителькою. Дивись уважно на губи учителя / учительки.

2. Дослухайся до декламування складоритму учителем / учителькою. Який стовпчик вірша передано складоритмом.

Зразок: ТАта ТАта татаТАта
татаТатата таТА
ТАта ТАта ТАта ТАта
та та ТАта ТАта ТА

Серед літа випав сніг

Серед літа ведмежата
Поховалися в барліг.
— Треба, — кажуть, — знову спати,
Бо на землю випав сніг.

Як почули це сороки,
То сміялись цілий день:
— От, ліниві лежебоки,
Помилуйтеся лишень.

Полягали тихі й кволі,
Налякалися зав'юг,
А насправді — це з тополі
Облетів останній пух.

Петро Сорока

Порадник

Розвивай словесну пам'ять.

Відстукуйте усі разом складоритм вірша і проговорюйте речення. Повторіть вірш з пам'яті.

7 Завдання

Прочитай.

1. Чи траплялося тобі у житті бачити вітрильник?
2. Познач слова Моря і Вітру.

Море і вітер

— Бешкетнику! Де ти був? — кричало Море Вітру. — Жодної хвилі, хоч би один подих на вітрила! — Усі кораблі стоять!

— Так я ж тільки на хвилинку метнувся поговорити з Пустелею, — виправдовувався Вітер.

— То їй ти піски поганяв, розрівняв! А мені допомогти не хочеш, — хвилювалося Море.

— А хочеш, я тобі зроблю високі хвилі?

— Високі хвилі зашкодять кораблям! Їм треба з пасажирами і вантажем дістатися додому. Ти краще допоможи, щоб усі вони повернулися без небезпечних пригод. Будь їм гарним попутником.

Вітрила всіх кораблів зраділи, тому що сьогодні їх супроводжував погожий Вітер.

За Тамілою Іванченко

Порадник

Розвивай уміння сприймати і розуміти зміст.

1. Перекажи зміст тексту.
2. Сприймай слухо-зорово розповідь товариша, подруги. Про що вони розповідали?
3. Намалюй кораблі на бурхливому морі. Опишіть такий стан моря.

Помічник

Розвивайте уяву, пам'ять, мовлення.

1. Відтвори складоритм слів Вітру або слів Моря (за вибором).
2. Запиши самостійно складоритм будь-якого речення з тексту. Зачитай це речення.
3. Знайди в тексті оповідання речення, яке відповідає поданому складоритмові:

ТА ТАта татаТАтата та татаТА таТАтата таТАта.

Розумник

1. Чому вітрильники стояли на місці?
2. Чому Море просило Вітер не робити високих хвиль?
3. Що робив вітер у Пустелі?
4. Пригадай назви морів і річок, які ти знаєш.
5. Знайди на мапі моря, пустелі. Запиши у зошиті їхні назви.

Грайлик

Пограйтеся: хтось — Море, хтось — Вітер, а хтось — Автор. Говоріть своїми словами, зображайте дії, настрої Моря і Вітру.

8 Завдання

1. Прочитай. Хто така Параска? Як звали хлопчика?
2. Передай зміст першої частини першого сну. Використовуй слова, жести, уявляй те, про що розповідаєш. Відтвори дії.

Сни із Параскою

Перший сон

1. — Тримайся міцно і нічому не дивуйся, — сказала йому Параска, щойно він заснув і одночасно ніби прокинувся, але вже зовсім в іншому місці.

Довкола нього були не стіни дитячої кімнати, а дахи будинків, і вони з Параскою стояли на одному з них. Точніше, стояла Параска, а він сидів верхи на свинці й міцно тримався руками за її барвисті вуха. Далеко вгорі яскраво сяяли зорі, а знизу чулося сюрчання цвіркунів. Матвійко й не уявляв собі, що цвіркунів чути аж так високо... Бо ж далеко внизу, поміж жовтими плямами ліхтарів, можна було хіба ледь роздивитися верхівки дерев.

2. — Полетіли, — сказала Параска, і вони знялися в повітря, різко набираючи висоту й швидкість.

Верхівки дерев і дахи будинків закрутилися, ніби у велетенському міксері, і Матвійко відчув себе так, немов упав до миски з тістом на налисники. Він полюбляв допомагати мамі, коли вона готувала тісто за допомогою міксера чи кухонного комбайна. Мама клала до миски по черзі яйця, цукор, борошно і ще якісь порошки, а Матвійко тримав міксер і вмикав та вимикав його, коли було потрібно, з цікавістю спостерігаючи за тим, як швидко крутиться суміш у мисці, а потім апетитно пахне і шкварчить на пательні.

За кілька хвилин подорожувальники приземлилися на іншому даху.

За Наталкою Сняданко

Порадник

1. Розкажи, як хлопчик сидів на свинці?
2. Що бачив Матвійко?
3. Що хлопчик чув?

Розумник

1. Розкажи, як почувався Матвійко?
2. Чому він пригадав про налисники?
3. Прочитай уривок тексту, де йдеться про налисники.
4. Запиши у зошит рецепт налисників. Спробуй їх приготувати вдома.

9 Завдання

Прочитай текст. Знайди уривки про те, де приземлилися Матвійко і Параска, про намет. Що робили герої у наметі?

Другий сон

Прокидайся, — сказала Параска, щойно Матвійко заплющив очі.

Він знову опинився на даху. Знизу, як і вчора, долиняло сюрчання цвіркунів, а над ними яскраво світили зорі.

Матвійко виліз на спину Параски, як і попереднього разу, міцно вхопив її за вуха.

Цього разу вони летіли трохи повільніше, а може, так лише

здавалося, бо Матвійко **вже не боявся** так дуже, як попереднього разу, і встиг трохи звикнути до відчуття польоту, навіть роздивився кілька вулиць униз. Але **приземлилися** цього разу не на іншому даху, а в **запущеному саду зі старими деревами**, що росли одне біля одного. Поблизу одного з таких дерев **стояв** доволі великий **намет**. Параска підвела Матвійка до входу.

Тієї ж миті піжама на Матвійкові перетворилася на джинси й майку, і вони зайшли до намету.

Матвійко і Параска рушили углиб. Це був довгий тунель, по обидва боки якого тяглися полиці з іграшками і стояли столики.

Матвійко зупинився біля полиць із конструкторами, точніше, рештками конструкторів.

— Спробуємо щось із них збудувати, — сказав знервовано Матвійко.

— Будь ласка! — Але ж ти знаєш, що це складно, бо бракує багатьох деталей, інструкцій. А ти завжди так нервуєш, коли тобі не вдається щось скласти, й одразу ж біжиш до тата чи мами, щоб тобі допомогли.

— Це неправильно, — густо почервонів Матвійко. — Обіцяю, що не буду нервуватися і спробую все скласти сам.

За Наталкою Сняданко

Порадник

1. Пригадай попередній сон Матвійка. Що йому наснилося?
2. Як хлопець почувався під час другого польоту уві сні?
3. Опиши місця, у які потрапили хлопець зі свинкою.
4. Чому Параска навчила Матвійка? Прочитай про це. Перекажи своїми словами.

Третій сон

— Привіт, — сказала Параска. — то як, полетімо кудись?

— Звичайно, полетімо, — зрадів Матвійко. — А куди?

— Це досить далеко, — ухилилася від відповіді Параска.

— **Але спершу ми не полетимо, а поїдемо.** Ти зможеш підвезти мене на своєму велосипеді?

Матвійко **густо почервонів**, бо згадав, як нещодавно пробував навчитися кататися на своєму новому велику, трохи більшому за попередній. Це було в суботу. Тато на машині підвіз їх із мамою та сестрою Устею до сусіднього кварталу. На тому майданчику були трохи кращі гойдалки, ніж біля їхнього будинку. А назад вони мали повернутися пішки — мама везла у візочку Устю, а Матвійко збирався їхати на велосипеді.

Але щойно він сів на новенький і дуже красивий велик, як **відчув дивний страх**, якого не було. Раніше хлопчик не замислювався над тим, що після падіння у нього може потекти кров із коліна і буде дуже боліти.

Матвійко ще раз тяжко зітхнув, **зібрався з духом**, сів на велосипед і почав крутити педалі. І як не дивно, не встигли вони проїхати й кількох метрів, як **страх його кудись випарувався**, а разом з ним і похмурий настрій. Він знову відчув легкість катання і почав сміливо набирати швидкість. Матвійко не помічав нічого довкола, **захоплений перемогою над собою**. Він і не знав, що **подолати власний страх так легко**.

Біля брами вже були припарковані кілька велосипедів. Матвійко подумки відзначив, що всім їм далеко до його власного, красивого і зручного. Він радів, що **подолав свій страх** і може гасати на майже дорослому велику так само

швидко, як і на маленькому. Ще зовсім недавно це здавалося йому недосяжною мрією, але тепер він уже знав, як боротися зі своїм страхом. Він просто посадить на раму Параску — і вже не зможе осоромитися перед нею.

За Наталкою Сняданко

Порадник

1. Прочитай виділені словосполучення. Склади з ними речення. Запиши їх.
2. Склади розповідь на основі записаних речень.

Розумник

Пригадай, що снилося Матвійку в кожному сні.

10: Завдання

Прочитай. Подивись мультфільм «Думками навиворіт».

Думками навиворіт

У головному офісі ставало все тісніше, бо з'являлися нові й нові емоції. По черзі вони ставали за панель керування — допомагали Райлі у щоденному житті та вчили стосункам з іншими людьми. **Радість** зрозуміла, що всі емоції без винятку відіграють важливу роль.

Страх відповідав за безпеку Райлі. Наприклад, учив дівчинку, що електричні шнури небезпечні для життя.

Відраза не дозволяла з'їсти нічого, що виглядало не-смачно та вчила уникати спілкування з неприємними людьми.

Гнів зі своїм загостреним відчуттям справедливості вчив Райлі відстоювати власні права й виявляти бунтарські нотки характеру.

Але навіщо потрібна була **Печаль**? Вона завжди доводила Райлі до сліз. Радості це не подобалося, тому вона намагалася не допускати синю емоцію до пульту керування.

Емоції нарешті зрозуміли: **без печалі неможливо відчувати радості!**

Емоції зрозуміли, що тільки спільними зусиллями зможуть забезпечити дівчинці Райлі **щасливе життя**.

Disney PIXAR

Порадник

Випиши емоції, які зазначені у творі. Охарактеризуй їх.

1. За що відповідав Страх?
2. Що робила Відраза?
3. Чому вчив Гнів?
4. Для чого потрібна Печаль?
5. Що забезпечує щасливе життя Райлі і тобі? Розповідай.

Грайлик

Пограйся в театр. Зобрази емоції перед дзеркалом, друзями. Розпізнай емоції друзів за їх поведінкою. Розпочни розмову з другом, подругою. Зверни увагу на їх емоційний стан.

Розумник

1. Намалюй у зошиті комікс про дівчинку Райлі та її емоції.
2. Запиши їхні розмови.

11 Завдання

Прочитай текст частинами. Перекажи зміст кожної частини.

Щедра кишеня

1. Тітонька Леся почастивала Тарасика жменькою цукерок. Отих кругленьких, що їх горошком називають.

Хлопчик за **гостинця** подякував і **поклав** його до кишені. А в кишенях — ви ж знаєте — завжди всього повно: там і цвяшки та гвинтики, і фантики-бантики, гладенькі скельця, й кольорові камінчики. Та хіба тільки це! Кажуть, у доброго хазяїна кишеня без дна.

Так це чи не так — не знаю. Але в нашого Тарасика саме така кишеня й була. Незамінна кишеня — на все придатна. І солоденький горошок він уsipав туди, не задумуючись.

Та не знав тієї миті Тарасик, що є в його кишені одна новина — дірка.

2. Солоденький горошок у кишені спочатку замурзався, а тоді помаленьку-потихеньку в дірку й **повипадав**.

Одну горошину знайшла мураха. Почимчикувала до мурашника, привела родичів — і вони нею поласували.

Другу цукерку надибав равлик. З одного боку покуштував, з другого, кругом обійшов. Ото несподіванка — з усіх боків солодка.

Ще одну цукерку сорока вгледіла. Вихопила її з трави:
— Ти диви, яка смачна намистина! Вік звікувала — такої не траплялося. Та й з'їла її, собі дивуючи.

Гусак стежкою чалапав.

— А що воно таке: чи то горох, чи квасоля, га? А хто його, такого добра, тут насіяв, га? Га-га-га?

А Барсик нічого ні в кого не питав. Похрускав усі цукерки, що знайшов, і смачно облизався.

3. Тим часом Тарасик про гостинець від тітки згадав. Руку до кишені — а його й нема. **Та чого б мав журитися: он скількох почастувала його щедра кишеня!**

Оксана Кротюк

Порадник

1. Які емоції описані? Чому хлопчик не журився?
2. Прочитай виділені слова. Перекажи за ними зміст оповідання.
3. Хто з тварин поласував гостинцем хлопчика?
4. Кого художник не зобразив на малюнку?

Грайлик

Пограйтеся. Зобразіть дії Тарасика і тваринок.

Помічник

Відстукай складоритм виділених речень. Запиши його. Назви речення.

Зміст

Розділ 1.

Наша країна — Україна

Вересень. <i>Наталя Забіла</i>	3
Добрідень тобі, Україно моя! <i>Павло Тичина</i>	3
Рідний край. <i>Ігор Січовик</i>	3
Облітав журавель. <i>Платон Воронько</i>	4
Про Україну. <i>Надія Зарічна</i>	6
Український прапор. <i>Зірка Мензатюк</i>	7
Дивовижні імена. <i>За Анатолієм Григоруком</i>	10
Не забудь! <i>Віктор Терен</i>	12
Цікаві факти про Україну. <i>Із дитячої енциклопедії</i>	13
Казка про Київ. <i>За Валентиною Байковою</i>	15

Розділ 2.

Про батьків, сім'ю і рушник

Наш рід. <i>Андрій М'ястківський</i>	20
Вишиванка. <i>Вадим Крищенко</i>	22
Найдорожче. <i>Микола Магера</i>	23
Мудра голка. <i>Андрій М'ястківський</i>	24
Тато. <i>Роман Завадович</i>	26
Бабусі. <i>Марія Пономаренко</i>	27
Турбота. <i>За Тамілою Іванченко</i>	28
Добре слово. <i>Василь Сухомлинський</i>	31
Мій дідусь. <i>Марійка Підгірянка</i>	34

Розділ 3.

Про братів наших менших

Білочка восени. <i>Ліна Костенко</i>	35
Як птахи готуються летіти у вирій. <i>Георгій Скребицький</i>	36
Хатка для пташок. <i>Іван Боднарчук</i>	38
Про кита. <i>Оксана Луцевська</i>	40
Пелікан. <i>Оксана Луцевська</i>	41

Пінгвінячий пляж. <i>Геннадій Снегірьов</i>	42
Подружилися. <i>Віктор Васильчук</i>	44
Волохань. <i>Микола Вінграновський</i>	46
Перевтілення. <i>Таміла Іванченко</i>	45

Розділ 4. **Краса природи**

Осінь намалюю. <i>Валентина Зінченко</i>	49
Останній листочок. <i>Анатолій Камінчук</i>	50
Осінні танці. <i>Катерина Перелісна</i>	51
Верес. <i>За Володимиром Пархоменком</i>	52
Місяць жовтень — це вже справжня осінь. <i>З інтернету</i>	54
Похмура осінь. <i>Алевтина Волкова</i>	56
Мрія Марії. <i>Людмила Кибалка</i>	58
Чорнобривець. <i>Зірка Мензатюк</i>	60
Осінні хмари сірі, як слони. <i>Леся Силенко</i>	61
Зима. <i>Галина Демченко</i>	63
Калина. <i>Борис Харчук</i>	64
Краплинка. <i>Галина Британ</i>	66
Сніжинки. <i>Микола Вороний</i>	69
Скоро сонечко пригріє. <i>Олександр Олесь</i>	70
Ластівка. <i>Анатолій Камінчук</i>	70
Починається весна! <i>Анатолій Костецький</i>	71
Надійшла весна прекрасна. <i>Іван Франко</i>	72
А ми шпаківні будували. <i>Грицько Бойко</i>	73
Квіти і пісні. <i>Олександр Копиленко</i>	74
Наша хмара. <i>Оксана Кротюк</i>	75

Розділ 5. **Про працю**

Найкрасивіше і найбридкіше. <i>Василь Сухомлинський</i>	77
Хліб. <i>Тамара Коломієць</i>	79
Дивовижна сила. <i>За Галиною Британ</i>	80
З днем вчителя! <i>Сергій Гордієнко</i>	82

Відерце. <i>Тамара Коломієць</i>	83
Сім господинь. <i>Іван Сенченко</i>	84
Найсмачніша страва. <i>Оксана Кротюк</i>	86
Найледачіший у світі кіт. <i>Василь Сухомлинський</i>	88
На порозі ситий кіт. <i>Лілія Яковенко</i>	89

Розділ 6. Набираємося мудрості

Красиві слова і красиве діло. <i>Василь Сухомлинський</i>	90
«Чемний» Миколка. <i>Алла Потапова</i>	92
Мурашки думають про зиму. <i>Ліна Костенко</i>	95
Новий м'яч. <i>Олег Буцень</i>	96
Хвастлива кульбабка. <i>Людмила Кибалка</i>	98
Любіть книгу! За <i>Остапом Вишнею</i>	100
Джмелик і метелик. <i>Юлія Еней</i>	102

Розділ 7. Казки

Їжачок-сонечко. <i>Марина та Сергій Дяченки</i>	103
Кабан під дубом. <i>Українська народна казка</i>	105
Три метелики. <i>Леся Українка</i>	106
Казка про рукавичку. <i>Платон Воронько</i>	108
У пригоді. <i>За Оленою Пчілкою</i>	110
Про дівчинку Наталочку і сріблясту рибку. <i>Микола Трублаїні</i> ...	111
Лускунчик і мишачий король. <i>Ернст Теодор Амадей Гофман</i>	114
Лускунчик і мишачий король. <i>Ернст Теодор Амадей Гофман</i>	115
Ваяна. <i>З дитячої літератури Disney</i>	116
Живі гриби. <i>Володимир Сутєєв</i>	118

Розділ 8. Свята

Святий Миколай. <i>За Богданом Даниловичем</i>	120
Лист до чудотворця. <i>Віра Багірова</i>	124

Сію, посіваю. Андрій М'ястківський	125
Великдень. Андрій М'ястківський	127
Писанка. За Зіркою Мензатюк	128
Писанка. Дмитро Чередниченко	130

Розділ 9. Пізнаємо світ

Допитливим про космос. <i>Із дитячої енциклопедії</i>	131
Земля. <i>Із дитячої енциклопедії</i>	132
Чому вимерли динозаври. <i>Із дитячої енциклопедії</i>	134
Чи тільки птахи вміють літати. <i>Із дитячої енциклопедії</i>	135

Розділ 10. Емоції

Радість. Василь Чухліб	136
Образливе слово. Василь Сухомлинський	138
Батько і син. <i>З інтернету</i>	139
Про Стаську і чудовиськ. <i>Марина та Сергій Дяченки</i>	140
Сонце, Сонечко та Соняшник. <i>За Іриною Прокопенко</i>	142
Серед літа випав сніг. <i>Петро Сорока</i>	145
Море і вітер. <i>За Тамілою Іванченко</i>	146
Сни із Параскою. <i>За Наталкою Сняданко</i>	148
Думками навиворіт. <i>Disney PIXAR</i>	152
Щедра кишеня. <i>Оксана Кротюк</i>	154

Навчальне видання

ЛУЦЬКО Катерина Василівна, КРУГЛИК Оксана Петрівна

Літературне читання

підручник для осіб з особливими освітніми потребами (Н 90)
3 клас

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

*У підручнику використані ілюстративні матеріали
з вільних інтернет-джерел*

Редактор *Мирослава Бацай*
Коректор *Ольга Бризицька*
Художники *Вікторія Дунаєва, Дмитро Костенюк*
Дизайн і верстка *Павла Давиденка*

Формат 70x100/16.

Ум.-друк. арк. 12,96. Обл.-вид. арк. 11,00. Наклад 502 прим. Зам. № 1555.

Видавець і виготовлювач видавничий дім «Букрек»,
вул. Радищева, 10, м. Чернівці, 58000.
Тел.: (0372) 55-29-43. E-mail: info@bukrek.net. Сайт: www.bukrek.net
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта видавничої справи
ЧЦ № 1 від 10.07.2000 р.